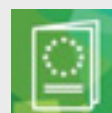

Posebno poročilo

**Programi izkoreninjenja,
obvladovanja
in spremljanja
za omejitev bolezni živali**

EVROPSKO
RAČUNSKO
SODIŠČE

EVROPSKO RAČUNSKO SODIŠČE
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUKSEMBURG

Tel.: +352 4398-1

Vprašanja: eca.europa.eu/sl/Pages/ContactForm.aspx

Spletišče: eca.europa.eu

Twitter: @EUAuditorsECA

Veliko dodatnih informacij o Evropski uniji je na voljo na internetu (<http://europa.eu>).

Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije, 2016

Print	ISBN 978-92-872-4451-2	ISSN 1831-094X	doi:10.2865/45735	QJ-AB-16-006-SL-C
PDF	ISBN 978-92-872-4437-6	ISSN 1977-5784	doi:10.2865/2801	QJ-AB-16-006-SL-N
EPUB	ISBN 978-92-872-4465-9	ISSN 1977-5784	doi:10.2865/58394	QJ-AB-16-006-SL-E

© Evropska unija, 2016

Reprodukcija je dovoljena z navedbo vira.

Posebno poročilo

**Programi izkoreninjenja,
obvladovanja
in spremljanja
za omejitev bolezni živali**

(v skladu z drugim pododstavkom člena 287(4) PDEU)

V posebnih poročilih Evropskega računskega sodišča so predstavljeni rezultati njegovih revizij smotrnosti poslovanja in skladnosti za posamezna proračunska področja ali teme upravljanja. Sodišče te revizijske naloge izbere in zasnuje tako, da imajo kar največji učinek, in pri tem upošteva tveganja za smotrnost ali skladnost, višino ustreznih prihodkov ali porabe, prihodnji razvoj ter politični in javni interes.

To revizijo smotrnosti poslovanja je opravil senat I, ki ga vodi član Evropskega računskega sodišča Augustyn Kubik in ki je specializiran za revidiranje porabe na področju ohranjanja in upravljanja naravnih virov. Revizijo je vodila članica Evropskega računskega sodišča Bettina Jakobsen, pri njej pa so sodelovali vodja njenega kabineta Katja Mattfolk in ataše Kim Storup, vodilni upravni uslužbenec Colm Friel, vodja naloge Armando do Jogo ter revizorji Xavier Demarche, Manuel Dias, Andreas Dürrwanger, Oana Dumitrescu, Laure Gatter, Mary Kerrigan, Joanna Kokot, Michela Lanzutti, Joachim Otto, Lucia Rosca in Anna Zalega.

Od leve proti desni: K. Mattfolk, A. do Jogo, C. Friel, B. Jakobsen, X. Demarche.

Odstavek

Glosar in kratice

I–X **Povzetek**

1–17 **Uvod**

1–2 **Zdravljenje boleznih živali**

3–4 **Strategija EU za zdravstveno varstvo živali**

5–9 **Programi izkoreninjanja, obvladovanja in spremljanja boleznih živali**

10–12 **Sodelovanje z državami zunaj EU**

13–17 **Glavne vloge in pristojnosti**

18–23 **Obseg revizije in revizijski pristop**

24–60 **Revizijska opažanja**

26–33 **Pristop Komisije k izkoreninjenju, obvladovanju in spremljanju boleznih živali je bil v splošnem dober ...**

34–36 **... države članice pa so programe na splošno dobro zasnovale in izvajale**

37–47 **Stroškovno učinkovitost programov je težko določiti ...**

48–60 **... vendar obstajajo možnosti za izboljšanje**

61–72 **Zaključki in priporočila**

Priloga I – Informacije o boleznih živali

Priloga II – Glavne odgovornosti

Odgovori Komisije

ADNS: sistem prijavljanja bolezni živali

BSE: bovina spongiformna encefalopatija

ECDC: Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni

EFSA: Evropska agencija za varnost hrane

FAO: Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo

FVO: Urad za prehrano in veterinarstvo

Incidenčna stopnja in prevalenca: Incidenčna stopnja bolezni je pojavnost bolezni pri določeni populaciji v določenem časovnem obdobju (število novih primerov). Prevalenca bolezni je prisotnost bolezni pri določeni populaciji v določenem času (dejansko število primerov).

OIE: Svetovna organizacija za zdravje živali

PAFF: Stalni odbor za rastline, živali, hrano in krmo

TRACES: računalniški veterinarski sistem EU

TSE: transmisivna spongiformna encefalopatija

WAHIS: globalni informacijski sistem za zdravje živali

WHO: Svetovna zdravstvena organizacija

Zoonoza: bolezen ali okužba, ki se prenaša neposredno ali posredno med živalmi in ljudmi

I

Zdravje živali zaradi težav v zvezi z varnostjo hrane in prenosljivosti nekaterih bolezni živali na ljudi neposredno vpliva na javno zdravje. Izbruhi bolezni živali lahko povzročijo znatne ekonomske stroške zaradi izgube notranjih trgov EU ter izvoznih trgov ter neposredne stroške obvladovanja bolezni za proračun EU in proračune držav članic.

II

Bolezni živali se lahko širijo zelo hitro in preko meja. EU ima dejavno politiko na področju zdravja živali in financira programe držav članic za izkoreninjenje, obvladovanje in spremljanje nekaterih bolezni živali. Ti programi so v obdobju med letoma 2009 in 2014 vključevali financiranje EU v višini 1,3 milijarde EUR, krijejo pa ukrepe, kot so cepljenje in testiranje živali ter nadomestilo za zakol živali. Glede na vrsto bolezni je lahko izkoreninjenje zelo zapleteno in lahko traja več let. Zato so potrebni trden pristop na ravni EU in ustrezni programi, ki jih izvajajo države članice.

III

Sodišče je preučilo, ali so programi izkoreninjenja, obvladovanja in spremljanja bolezni živali te ustrezno zajezili, tako da je ocenilo pristop Komisije in pripravo ter izvajanje programov držav članic. Poleg tega je preučilo, ali je bila stroškovna učinkovitost programov ustrezno upoštevana.

IV

Sodišče je v splošnem zaključilo, da so preučeni programi v zvezi z boleznimi živali te ustrezno omejili. Ker pa se izbruhi bolezni lahko pojavijo kadar koli, morajo Komisija in države članice ostati pozorne.

V

Sklenili smo, da je bil pristop Komisije v splošnem dober, saj je temeljil na ustreznih tehničnih nasvetih, analizi tveganj in mehanizmu za prednostno razvrstitev sredstev. Komisija je pripravila navodila in omogočala lažje usklajevanje prizadevanj držav članic ter določila minimalna merila v zvezi s smotrnostjo poslovanja, ki jih morajo izpolnjevati programi držav članic. Doseženih je bilo nekaj vidnih uspehov, npr. zmanjšanje števila primerov goveje spongiformne encefalopatije (BSE) pri govedu, salmonelle pri perutnini in stekline pri prostoživečih živalih.

VI

Sodišče je zaključilo, da so bili programi držav članic v splošnem dobro zasnovani in izvajani, države članice pa so imele ustrezne sisteme za ugotavljanje izbruhov bolezni živali in omogočanje njihovega lažjega izkoreninjenja.

VII

Kljub temu pa je težko določiti stroškovno učinkovitost programov, saj modeli za tovrstno analizo niso na voljo. Sodišče je odkrilo primere, ko države članice niso zadostno nadzorovale programov ali ko so bili stroški nerazumno visoki. V nekaterih primerih v Italiji zneski, plačani kot nadomestilo kmetom, ali znižanja plačil, ki jih je izrekla Komisija, niso v veliki meri spodbudili izvajanja uspešnih ukrepov za biološko zaščito in korektivnih ukrepov.

VIII

Pri reviziji so bila ugotovljena nekatera specifična področja, na katerih obstajajo možnosti za izboljšanje. Izmenjava epidemioloških informacij in takojšen dostop do zgodovinskih informacij bi lahko bila bolje podprta z ustreznimi informacijskimi sistemi, vendar so na tem področju potekale izboljšave. Pri reviziji je bilo ugotovljeno tudi, da bi morali biti v nekaterih programih ukrepi in kontrole, ki jih je treba izvajati, bolje opredeljeni.

IX

Čeprav je ocena Sodišče glede izvajanja specifičnih veterinarskih programov na splošno pozitivna, je bilo izkoreninjanje goveje bruceloze in tuberkuloze ter bruceloze ovc in koz v nekaterih državah članicah še vedno težavno. Sodišče je ugotovilo, da bi bilo treba dopolniti pristop EU k obravnavanju bolezni pri prostoživečih živalih, zlasti za tuberkulozo, in da lahko pomanjkanje nekaterih cepiv resno ogrozi uspešnost programov.

X

Sodišče Komisiji priporoča, naj:

- (a) omogoči lažjo izmenjavo epidemioloških informacij med državami članicami,
- (b) preuči, ali je treba posodobiti obstoječi sklop kazalnikov, da bi zagotavljali boljše informacije o dejavnostih veterinarskega nadzora in stroškovni učinkovitosti programov,
- (c) v veterinarske programe sistematično vključi vidik prostoživečih živali, kadar je to ustrezno,
- (d) podpira razpoložljivost cepiv, ki jih bodo uporabljale države članice, kadar je to epidemiološko utemeljeno.

Zdravljenje boleznih živali

01

Zdravje živali zaradi prenosljivosti nekaterih boleznih živali na ljudi in zaradi težav v zvezi z varnostjo hrane neposredno vpliva na javno zdravje. Dobro zdravje živali je tudi osnovna zahteva prehranske industrije EU. Zato EU že mnoga leta izvaja obsežen niz ukrepov za zaščito zdravja živali. Če obstoječi ukrepi ne delujejo pravilno, so lahko stroški obvladovanja izrednih razmer in boleznih precejšnji in lahko zajemajo izgubo notranjih trgov EU ter izvoznih trgov, stroške obvladovanja boleznih za proračune držav članic in proračun EU ter stroške zdravljenja zoonotskih boleznih (bolezni, ki se prenašajo na ljudi) za zdravstvene sisteme držav članic. Stroški izbruha slinavke in parkljevke, ki sta se leta 2001 začeli v Združenem kraljestvu, a sta se razširili na druge države, so po ocenah znašali do 12 milijard EUR. Kriza zaradi BSE v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ki je bila prav tako osredotočena v Združenem kraljestvu, je samo tam stala več kot 3 milijarde EUR in je bistveno zmanjšala obseg in cene izvoza govejega mesa iz EU. V zadnjih nekaj letih ni bilo nobenega izbruha, ki bi povzročil tako velike stroške.

02

Vrste boleznih živali in njihova incidenčna stopnja se po EU razlikujejo glede na dejavnike, kot so podnebje, vrste kmetij, veterinarske prakse in premiki živali. Nekatero glavno bolezen živali so opisane v **Prilogi I**. Poleg tega so se vsi nedavni izbruhi afriške prašičje kuge (Litva, Estonija, Latvija in Poljska), aviarne influenče (Nizozemska in Nemčija) ali bolezen modrikastega jezika (ki se je razširila iz Severne Afrike in prizadela predvsem Grčijo, Italijo, Španijo in Portugalsko) hitro razširili prek meja. Nekatero bolezen živali se lahko širijo zelo hitro (glej na primer bolezen modrikastega jezika na **sliki 1**), če se hitro ne odkrijejo in uspešno ne zdravijo. Uspešni veterinarski ukrepi prispevajo k preprečevanju takšnih zelo nalezljivih boleznih in zmanjšujejo potrebo po nujnih ukrepih.

Strategija EU za zdravstveno varstvo živali

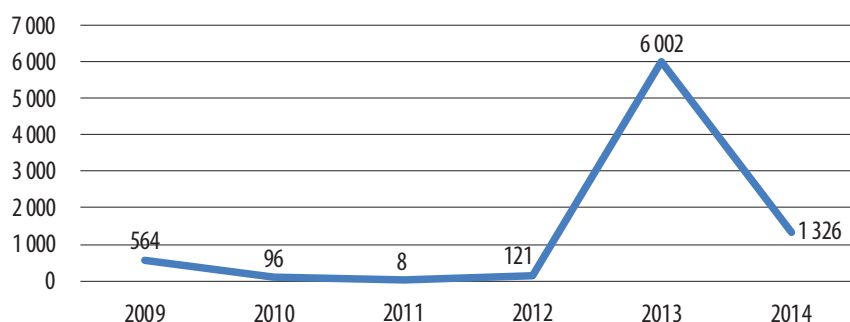
03

Zakonodajni okvir EU na področju zdravja živali je zapleten. Zajema več sto zakonodajnih aktov, od katerih so bili nekateri sprejeti že davnega leta 1964. Sistematični pristop EU k izkoreninjenju, obvladovanju in spremljanju boleznih živali je bil za nekatere bolezni prvič uveden leta 1977¹. Okvir za te programe od leta 2009 določa odločba Sveta² o odhodkih na področju veterine, ki je bila nadomeščena leta 2014³. Strategija EU za zdravstveno varstvo živali⁴ je določila cilje v zvezi z zdravjem, ekonomskimi vprašanji in kmetijskimi praksami ter akcijski načrt za njihovo doseganje. Za podrobnosti glej **okvir 1**.

- 1 Direktiva Sveta 77/391/EGS z dne 17. maja 1977 o uvedbi ukrepov Skupnosti za izkoreninjenje bruceloze, tuberkuloze in levkoze pri govedu (UL L 145, 13.6.1977, str. 44).
- 2 Odločba Sveta 2009/470/ES z dne 25. maja 2009 o odhodkih na področju veterine (UL L 155, 18.6.2009, str. 30).
- 3 Uredba (EU) št. 652/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. maja 2014 o določbah za upravljanje odhodkov v zvezi s prehransko verigo, zdravjem in dobrobitjo živali ter v zvezi z zdravjem rastlin in rastlinskimi razmnoževalnim materialom, spremembi direktiv Sveta 98/56/ES, 2000/29/ES in 2008/90/ES, uredb (ES) št. 178/2002, (ES) št. 882/2004 in (ES) št. 396/2005 Evropskega parlamenta in Sveta, Direktive 2009/128/ES Evropskega parlamenta in Sveta in Uredbe (ES) št. 1107/2009 Evropskega parlamenta in Sveta ter razveljavitvi sklepov Sveta 66/399/EGS in 76/894/EGS ter Odločbe Sveta 2009/470/ES (UL L 189, 27.6.2014, str. 1).
- 4 COM(2007) 539 z dne 19. septembra 2007 – Nova strategija za zdravstveno varstvo živali za Evropsko Unijo (2007–2013) „Bolje preprečiti kot zdraviti“.

Slika 1

Število izbruhov bolezni modrikastega jezika serotipa BTV-1 v EU

Vir: Evropska komisija, GD za zdravje in varnost hrane.

Okvir 1

Strategija EU za zdravstveno varstvo živali

Strategija EU za zdravstveno varstvo živali za obdobje 2007–2013 določa cilje in ukrepe EU. Štirje glavni cilji strategije so:

1. zagotavljati visoko raven javnega zdravja in varnosti hrane z zmanjševanjem biološkega in kemičnega tveganja za ljudi;
2. spodbujati zdravstveno varstvo živali s preprečevanjem/zmanjševanjem pojavljanja bolezni živali ter tako podpirati kmetijstvo in podeželsko gospodarstvo;
3. izboljšati gospodarsko rast/kohezijo/konkurenčnost z zagotavljanjem prostega pretoka blaga in sorazmernih premikov živali;
4. spodbujati kmetijske prakse in dobrobit živali, s čimer se preprečujejo nevarnosti, povezane z zdravjem živali, in zmanjšujejo učinki na okolje v skladu s strategijo EU za trajnostni razvoj.

Ti cilji so se izvajali na podlagi akcijskega načrta, ki vsebuje štiri stebre:

1. določanje prednostnih nalog posredovanja EU,
2. okvir EU za zdravje živali,
3. preprečevanje, nadzorovanje in pripravljenost,
4. znanost, inovacije in raziskave.

04

Komisija (GD za zdravje in varnost hrane) je odgovorna za upravljanje tveganj v zvezi z boleznimi živali. Države članice in specializirane agencije EU – Evropska agencija za varnost hrane (EFSA) in Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni (ECDC) – so odgovorne za oceno tveganja. Od leta 1982 ima EU sistem prijavljanja bolezni, ki je namenjen preprečevanju širjenja nekaterih nalezljivih bolezni. Države članice morajo za nekatere nalezljive bolezni prek sistema prijavljanja bolezni živali⁵ (ADNS) Komisijo obvestiti o izbruhu bolezni in tudi o njenem izkoreninjenju, da se prepreči njihovo širjenje med živino EU.

Programi izkoreninjanja, obvladovanja in spremljanja bolezni živali

05

Stroški obravnavanja izbruhov bolezni v preteklosti, vključno s tveganjem obravnavanja izbruhov obstoječih ali porajajočih se bolezni v prihodnosti, kažejo, kako pomembni so veterinarski ukrepi EU. EU financira veterinarske programe držav članic v zvezi s številnimi boleznimi in zoonozami (glej **okvir 2**) na podlagi prvega stebra strategije za zdravstveno varstvo živali. Cilji teh programov so:

- postopoma odpraviti bolezni živali ter izvajati ukrepe za spremljanje bolezni v državah članicah in v EU kot celoti,
- zagotoviti visoko raven zdravja živali, javnega zdravja in varstva potrošnikov,
- zagotoviti visoko raven varovanja zdravja živali in javnega zdravja, spodbujati izboljšanje produktivnosti živinorejskega sektorja ter prispevati h gospodarski trajnosti sektorjev, na katere neposredno ali posredno vplivajo izbruhi bolezni živali.

5 Uveden z Direktivo Sveta 82/894/EGS z dne 21. decembra 1982 o prijavljanju živalskih bolezni v Skupnosti (UL L 378, 31.12.1982, str. 58).

Programi izkoreninjanja, obvladovanja in spremljanja

Programi izkoreninjanja: cilj teh programov je biološko iztrebljenje bolezni živali ali zoonoze, da se za območje doseže status „prosto bolezni“ ali „uradno prosto bolezni“ v skladu z zakonodajo Skupnosti (npr. goveja tuberkuloza).

Programi obvladovanja: cilj teh programov je ohraniti prevalenco bolezni živali ali zoonoze v mejah sanitarno sprejemljive ravni (npr. salmonela).

Spremljanje: cilj je zbirati in evidentirati podatke v opredeljenih populacijah, da se oceni epidemiološki razvoj bolezni (npr. aviarna influenza).

Vir: Odločba Komisije 2008/341.

06

Ti programi se uvrščajo v kategorije izkoreninjenja, obvladovanja ali spremljanja, zajemajo pa široko paleto ukrepov, kot so cepljenje in testiranje živali ter nadomestila za zakol ali izločitev živali.

07

V obdobju 2009–2014 so bila za te programe iz proračuna EU namenjena sredstva v višini 1,3 milijarde EUR (glej **tabelo 1**), kar predstavlja večino odhodkov iz proračuna EU za varnost hrane. Stopnja finančnega prispevka EU je običajno 50 % stroškov, ki nastanejo za države članice, do določenega najvišjega zneska. Bolezni živali in zoonoze, ki so upravičene do finančnega prispevka EU, so navedene v Prilogi I k sklepu Sveta iz leta 2009 in v Prilogi II k Uredbi (EU) št. 652/2014 iz leta 2014.

Tabela 1 Prezete obveznosti EU za stroške programov v obdobju 2009–2014 po boleznih (v milijonih EUR)

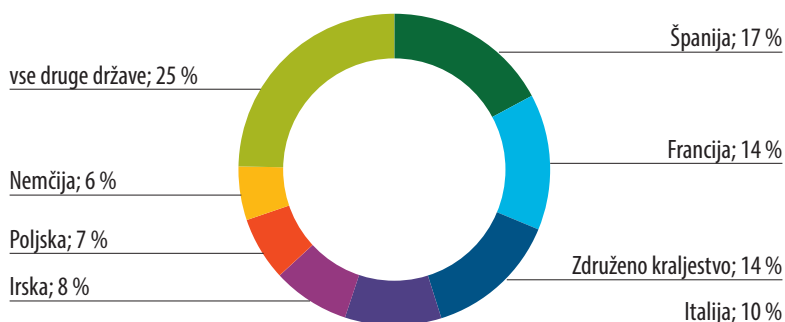
Program	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009–2014	%
Afriška prašičja kuga	0,1	0,1	0,2	0,9	1,1	0,1	2,3	0,2 %
Aujeszkijeva bolezen	2,8	2,3	0,0	0,0	0,0	0,0	5,2	0,4 %
Aviarna influenza	4,9	4,9	3,5	2,7	2,7	2,6	21,3	1,6 %
Bolezen modrikastega jezika	112,0	68,2	13,4	3,7	2,5	3,8	203,5	15,4 %
Goveja bruceloza	11,8	8,6	10,1	8,0	7,3	10,3	56,0	4,2 %
Goveja tuberkuloza	26,3	53,4	67,9	70,7	63,9	64,2	346,4	26,2 %
Brucellosis melitensis	9,0	7,7	15,9	15,4	15,3	16,2	79,4	6,0 %
Klasična prašičja kuga	5,1	4,3	3,7	3,4	3,0	2,6	22,1	1,7 %
Levkoza (enzootska goveja levkoza)	3,0	2,4	0,0	0,0	0,0	0,0	5,3	0,4 %
Steklina	11,7	15,7	20,9	23,4	19,9	20,4	112,0	8,5 %
Salmoneloza	18,6	24,4	25,1	19,2	19,2	21,2	127,8	9,7 %
Vezikularna bolezen prašičev	0,5	0,3	0,7	0,9	1,1	0,8	4,3	0,3 %
TSE, BSE in praskavec	61,5	81,8	74,6	54,3	38,9	24,0	335,0	25,4 %
Skupaj	267,4	274,1	236,0	202,3	174,9	166,1	1 320,8	100,0 %
Letni proračun kot odstotek skupnega proračuna za navedeno obdobje	20,2 %	20,8 %	17,9 %	15,3 %	13,2 %	12,6 %	100,0 %	

Vir: GD za zdravje in varnost hrane.

08

Več kot 50 % stroškov je skoncentriranih v štirih državah (Španija, Francija, Italija in Združeno kraljestvo) (glej **slika 2**).

Slika 2

Stopnja stroškov programov za obdobje 2009–2014 po državah članicah

Vir: GD za zdravje in varnost hrane.

09

V praksi je bolezn živali včasih zelo težko izkoreniniti. Na primer, goveja tuberkuloza in bruceloza v več državah članicah še nista izkoreninjeni, čeprav prizadevanja za njuno obvladovanje ali izkoreninjenje potekajo že več kot 50 let. EU je programe za izkoreninjenje teh bolezni začela financirati v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so nekatere države članice že nekaj let imele lastne nacionalne programe za izkoreninjenje. Iz **tabele 2** je razvidno, da je včasih kljub prizadevanjem držav članic in Komisije ter stalnemu znanstvenemu in tehničnemu napredku potrebnih več desetletij, da se pridobi status države, uradno proste bolezni. Vendar so nekatere države hitrejše od drugih. Stalna prisotnost takšnih bolezni pomeni ponavljajoče se odhodke iz proračuna EU za programe za izkoreninjenje.

Izkoreninjenje bolezni je dolgotrajen proces

Država članica	Goveja tuberkuloza			Goveja bruceloza		
	Prvi program, ki ga je financirala EU	Priznanje statusa države, uradno proste bolezni	Število let, potrebnih za pridobitev statusa države, uradno proste bolezni ^(a)	Prvi program, ki ga je financirala EU	Priznanje statusa države, uradno proste bolezni	Število let, potrebnih za pridobitev statusa države, uradno proste bolezni ^(a)
Irška	1978 ^(b)	še vedno ni prosta bolezn		1978	2009	31
Španija	1987	še vedno ni prosta bolezn		1987	še vedno ni prosta bolezn	
Francija	1978	2001	23	1978	2005	27
Italija	1980	še vedno ni prosta bolezn ^(c)		1980	še vedno ni prosta bolezn ^(c)	
Poljska	2004	2009	5 ^(d)	2004	2009	5 ^(d)
Romunija	brez programov, ki bi jih financirala EU	še vedno ni prosta bolezn ^(e)		brez programov, ki bi jih financirala EU, in leta 2014 priznan status države, proste bolezni		
Združeno kraljestvo	2000 ^(f)	še vedno ni prosta bolezn		1978	2015	37

^(a) Brez upoštevanja nekdanjih nacionalnih programov, ki so se v večini držav izvajali že desetletja pred prejetjem prvega financiranja EU.

^(b) EU je prvi program financirala leta 1978, vendar je bilo financiranje EU leta 2004 prekinjeno, leta 2009 pa se je spet nadaljevalo.

^(c) Mnogo regij je zdaj uradno prostih bolezni.

^(d) Ko so se programi, ki jih sofinancira EU, leta 2004 začeli izvajati, je bila prevalenca v čredi za tuberkulozo samo 0,052 %, za govejo brucelozo pa 0,005 %.

^(e) Prevalenca v čredi ni pomembna.

^(f) EU je prvi program financirala leta 2000, vendar je bilo financiranje EU leta 2004 prekinjeno, leta 2010 pa se je nadaljevalo.

Vir: Sklepi Komisije o financiranju programov izkoreninjenja ter priznanju statusa države, uradno proste bolezni, ki se nanašajo na revidirane države članice.

Sodelovanje z državami zunaj EU

10

Svetovna organizacija za zdravje živali OIE v svojih smernicah za obvladovanje bolezni živali iz leta 2014 poudarja pomen mednarodnega sodelovanja in navaja, da bi morale države, če je to mogoče, programe za obvladovanje bolezni uskladiti na regionalni ravni. To je pomembno, saj se lahko bolezni prenašajo preko meja, zlasti s prostoživečimi živalmi. V uredbah ni določb, ki bi Komisiji nalagale, da mora neposredno financirati veterinarske programe zunaj EU. Vendar se države članice lahko dogovorijo o veterinarskih ukrepih (na primer kampanje za cepljenje v obmejnem pasu) s sosednjimi državami, ki niso članice EU, s tem povezane stroške pa kot podprograme vključijo v svoje veterinarske programe, ki jih financira Komisija.

11

V okviru programov v zvezi s steklino so bili leta 2015 izvedeni štirje podprogrami v državah, ki niso članice EU: v Rusiji (del programa za Finsko), Belorusiji (del programov za Latvijo in Litvo) in Ukrajini (del programa za Poljsko od leta 2012). Nadaljnjih pet držav je bilo v fazi priprav: Rusija (del programa za Estonijo), Ukrajina (del programa za Madžarsko), Moldavija (del programa za Romunijo), Bosna in Hercegovina (del programa za Hrvaško) in Belorusija (del programa za Poljsko). Zaradi zapletenosti posameznih dvostranskih odnosov je lahko doseganje zadostnega sodelovanja za uspešno izvajanje podprogramov zunaj EU težavno.

12

Komisija je sprejela druge ukrepe za usklajevanje programov obvladovanja bolezni z državami zunaj EU. GD za širitev in GD za zdravje in varnost hrane sta leta 2011 uvedla projekt v okviru instrumenta za predpristopno pomoč, da bi nudila podporo pri obvladovanju in izkoreninjenju bolezni živali (npr. stekline in klasične prašičje kuge) v sedmih državah upravičenkah na zahodnem Balkanu: v Albaniji, Bosni in Hercegovini, na Hrvaškem, v Nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji, Črni gori, Srbiji in na Kosovu. Za projekt je bilo na voljo približno 100 milijonov EUR.

Glavne vloge in pristojnosti

13

Komisija (GD za zdravje in varnost hrane) upravlja sistem ADNS in usklajuje nujne ukrepe v primeru izbruha nalezljive bolezni živali. Komisija opravlja tudi izvrševanje odhodkov za veterinarske programe v okviru neposrednega upravljanja. Urad za prehrano in veterinarstvo (FVO) Generalnega direktorata za zdravje in varnost hrane preverja, ali se upoštevajo zahteve EU glede varnosti in kakovosti hrane ter veterinarski ukrepi.

14

Odločba Komisije iz leta 2008⁶ določa merila, ki jih morajo izpolnjevati programi držav članic za odobritev financiranja EU. Določa tudi, da programe v državah članicah nadzoruje osrednji veterinarski organ. Programi morajo vsebovati cilje, skupaj z letnimi vmesnimi cilji, če je program večleten, vzpostavljeni pa morajo biti tudi ustrezni kazalniki (kot so incidenčna stopnja in prevalenca), o katerih je treba poročati. Podrobno izvajanje in upravljanje programov, vključno z delitvijo odgovornosti med javnim in zasebnim sektorjem, je v pristojnosti države članice.

6 Odločba Komisije 2008/341/ES z dne 25. aprila 2008 o določitvi meril Skupnosti za nacionalne programe za izkoreninjenje, nadzor in spremljanje nekaterih živalskih bolezni in zoonoz (UL L 115, 29.4.2008, str. 44.)

15

Države članice lahko predloge za programe za naslednje leto predložijo Komisiji do 31. maja⁷ tekočega leta. Programi so lahko letni ali večletni. Večina je letnih.

16

Komisija oceni kakovost predlaganih programov držav članic na podlagi uveljavljenih meril in spodbuja usklajevanje med sosednjimi državami članicami, kadar je to epidemiološko utemeljeno. Od leta 2013 Komisiji pri tem postopku ocenjevanja pomagajo strokovnjaki. Seznam programov se predstavi državam članicam na seji Stalnega odbora za rastline, živali, hrano in krmo (PAFF). Komisija vsako leto na podlagi svoje ocene spreminjajočih se potreb prilagodi dodelitev finančnih sredstev za različne bolezni in države članice. O vseh spremembah se razpravlja z državami članicami v okviru odbora PAFF. Ocena Komisije temelji na podatkih, ki jih predložijo države članice, poročilih urada FVO, poročilih o revizijah računovodskih izkazov ter rezultatih posebne projektne skupine, ki jo sestavljajo strokovnjaki iz držav članic. Več podrobnosti o glavnih odgovornostih je v **Prilogi II**.

17

Odločba Komisije iz leta 2008⁸ opredeljuje standardne zahteve za poročanje, vključno s predlogami in časovnimi razporedi poročanja, ki jih morajo države članice uporabljati za poročanje Komisiji. Države članice med izvajanjem svojih programov pošljejo vmesna poročila, ki jih Komisija oceni, na njihovi podlagi pa se lahko spremenijo cilji in stroški programov, finančna sredstva pa prerazporedijo med programi. Končna poročila in zahtevki za plačilo, vključno z oceno doseženih rezultatov in podrobnim izkazom nastalih odhodkov, se predložijo Komisiji do 30. aprila naslednjega leta.

7 Člen 12 Uredbe (EU) št. 652/2014.

8 Odločba Komisije 2008/940/ES z dne 21. oktobra 2008 o določitvi standardnih zahtev za poročanje o nacionalnih programih izkoreninjenja, nadzora in spremljanja nekaterih živalskih bolezni in zoonoz, ki jih sofinancira Skupnost (UL L 335, 13.12.2008, str. 61).

Obseg revizije in revizijski pristop

18

Pri reviziji je bilo preučeno, ali programi izkoreninjenja, obvladovanja in spremljanja bolezni živali te ustrezno zajezi.

19

Podrobna vprašanja so bila:

- (i) Ali je bil pristop Komisije k izkoreninjenju, obvladovanju in spremljanju bolezni živali ustrezen?
- (ii) Ali so države članice zasnovale in izvajale ustrezne programe izkoreninjenja, obvladovanja in spremljanja bolezni živali?
- (iii) Ali je bila pri programih ustrezno upoštevana stroškovna učinkovitost?

20

Revizija je potekala v Komisiji (GD za zdravje in varnost hrane) in v sedmih državah članicah (na Irskem, v Španiji, Franciji, Italiji, na Poljskem⁹, v Romuniji in Združenem kraljestvu), ki skupaj predstavljajo 72 % vseh odhodkov in vrsto različnih bolezni¹⁰. Pridobljena so bila tudi mnenja združenj glavnih skupin deležnikov (kmetov, veterinarskih služb in laboratorijev) ter mnenje skupine strokovnjakov, ki jo je organiziralo Sodišče.

21

Pri reviziji so bili preučeni postopki, ki jih Komisija uporablja pri določanju strategije in odobritvi letnih in večletnih nacionalnih programov, ki jih predložijo države članice. V okviru tega so bila preučena ustrezna mnenja in sporočila služb Komisije (vključno z uradom FVO), regulativnih odborov (odbor PAFF, projektna skupina), agencij (EFSA) in strokovna mnenja, ki jih je naročila Komisija.

22

Poleg zgoraj naštetih programov EU financira tudi nujne ukrepe za spopadanje z resnimi izbruhi bolezni živali. Pri reviziji ti ukrepi niso bili preučeni, saj tozadevni odhodki predstavljajo približno 10 % odhodkov za programe izkoreninjenja, obvladovanja in spremljanja.

9 Na Poljskem je revizija potekala skupaj z vrhovnim revizijskim uradom Poljske.

10 Skupno je bilo preučeni 24 programov držav članic v zvezi z naslednjimi boleznimi: govejo tuberkulozo, govejo brucelozo, brucelozo ovc in koz, transmisivnimi spongiformnimi encefalopatijami, boleznijo modrikastega jezika, steklino, klasično in afriško prašičjo kugo, aviarno influenco in zoonotsko salmonelo. Podrobne informacije o teh boleznih so navedene v **Prilogi I**.

23

Pri reviziji na ravni držav članic so bile preučene nacionalne strategije izkoreninjenja, obvladovanja in spremljanja bolezni živali, merila, ki so jih države članice uporabljale pri pripravi programov, in način izvajanja programov v praksi. Revizorji Sodišča so obiskali pristojne veterinarske organe in ustrezne regionalne organe držav članic. Revizija je zajemala preizkušanje podatkov, da bi se preverilo, ali so bili financirani ukrepi izvedeni, kot je bilo načrtovano, in ali so bili stroški razumni.

24

Po podatkih organizacije OIE¹¹ bi moral biti želeni cilj programa obvladovanja bolezni opredeljen od samega začetka. Čeprav je izkoreninjenje običajen cilj številnih programov obvladovanja bolezni, pa to ni vedno dosegljivo. Treba je določiti posebne cilje in kazalnike, ki prispevajo k uspešnosti programa. **Slika 3** prikazuje korake pri pripravi programa obvladovanja bolezni.

11 OIE, Smernice za obvladovanje bolezni živali, 2014.

Slika 3

Koraki pri pripravi programa obvladovanja bolezni

Vir: Smernice za obvladovanje bolezni živali organizacije OIE, 2014.

25

Glede na kompleksno in raznovrstno stanje v zvezi z boleznimi živali v EU je pomembno, da Komisija uporablja trden okvir za prednostno razvrstitev financiranja, usklajevanje prizadevanj držav članic, pripravo navodil in spodbujanje najboljših praks. Ta bi moral zajemati tudi ustrezno poročanje o smotrnosti poslovanja.

Pristop Komisije k izkoreninjenju, obvladovanju in spremljanju bolezni živali je bil v splošnem dober ...

26

Pri reviziji je bilo ugotovljeno, da je bil pristop Komisije k izkoreninjenju, obvladovanju in spremljanju zoonoz in drugih bolezni živali v splošnem dober, pri obravnavanju nastajajočih tveganj/izbruhov bolezni pa je temeljil na ustreznih tehničnih nasvetih in analizi tveganja.

27

Politika EU na področju zdravja živali je dobro razvita, saj obstajajo pravila v zvezi z identifikacijo, sledljivostjo, dobrobitjo živali, izbruhi in sanitarnimi pregledi. To je bistvenega pomena tudi za pospeševanje trgovine. Vendar pa sedanji zakonodajni okvir EU za zdravje živali zajema skoraj 50 osnovnih direktiv in uredb ter okoli 400 aktov sekundarne zakonodaje, od katerih so bili nekateri sprejeti že davnega leta 1964. Načrtuje se konsolidacija tega zapletenega zakonodajnega kolaža, ki naj bi ga nadomestila nova zakonodaja o zdravju živali¹², o kateri je bil junija 2015 dosežen politični dogovor. Od leta 2007 so programi EU za izkoreninjenje, spremljanje in obvladovanje del strategije EU o zdravstvenem varstvu živali, ki je prenehala veljati leta 2013, vendar še ni bila nadomeščena, saj nova zakonodaja o zdravju živali še ni bila sprejeta.

28

Sodišče meni, da je bil pristop Komisije, ki je temeljil na financiranju prednostnih programov izkoreninjenja, obvladovanja in spremljanja na ravni držav članic, v splošnem razumen. Okvir za usmerjanje sredstev v programe v zvezi z boleznimi živali temelji na letnih ocenah prednostnih nalog na področju financiranja, ki jih opravi Komisija (ob upoštevanju vprašanj, kot so vpliv na javno zdravje, proizvodne izgube in trgovinska vprašanja) in o katerih razpravlja s strokovnjaki iz držav članic. Komisija ima tudi zanesljiv sistem za ocenjevanje kakovosti programov, ki jih predlagajo države članice. Ta zajema izčrpana merila za ocenjevanje, ki se nanašajo na vidike, kot so jasnost ciljev in upravljanja programa, zgodovinski razvoj zadevne bolezni, znanstvena utemeljitev predlaganih ukrepov in njihova učinkovitost. Pri revidiranih programih merila za prednostno razporeditev sredstev med boleznimi niso bila zadostno pripravljena. Vendar se prednostna razvrstitev s sprejetjem pristopa k večletnim delovnim programom za obdobje 2016–2017 in s tem povezanimi navodili Komisije postopoma izboljšuje.

12 COM(2013) 260 final z dne 6. maja 2013 – predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o zdravju živali. Predlog zajema kopenske in vodne živali in obsega zahteve v zvezi s preprečevanjem bolezni, ozaveščanjem o boleznih, biološki zaščiti, sledljivosti živali, spremljanjem ter obvladovanjem in izkoreninjenjem bolezni ter nujnimi ukrepi. Predvideva pregled sedanjih pravil v zvezi z identifikacijo konjev in drugih vrst, za katere trenutno ne veljajo posebne zahteve. V predlogu je načrtovana tudi usklajena politika cepljenja v EU, vključno z okvirom za banke antigenov, cepiv in diagnostike na ravni EU. Evropski parlament in Svet sta politični dogovor o tem predlogu dosegla 1. junija 2015.

29

Bolezni živali niso omejene z državnimi mejami. Bolezen se lahko širi pri premikih gojenih in prostoživečih živali ter z drugimi vektorji. Programi bi se zato lahko izboljšali z dobrim usklajevanjem med državami, kadar je to epidemiološko utemeljeno. Vendar pravna obveznost, da morajo države članice predložiti programe, ki so usklajeni, ali da morajo sodelovati pri njihovem izvajanju, ne obstaja.

30

Sodišče je ugotovilo, da Komisija državam članicam v splošnem zagotavlja ustrezna navodila in omogoča njihovo lažje medsebojno usklajevanje:

- med Komisijo in državami članicami potekajo redni stiki v okviru Stalnega odbora za rastline, živali, hrano in krmo¹³ (odbor PAFF) ter srečanj direktorjev veterinarskih uprav držav članic;
- v projektnih skupinah¹⁴ se sestajajo strokovnjaki držav članic na področju določenih bolezni in pripravijo priporočila za izboljšanje veterinarskih programov;
- Komisija za pregled predlaganih programov na podlagi izčrpnih meril za ocenjevanje uporablja zunanje strokovnjake;
- Urad za prehrano in veterinarstvo Komisije opravlja revizije v državah članicah;
- sistem prijavljanja bolezni živali (ADNS) omogoča hitro prijavo izbruha bolezni;
- referenčni laboratoriji EU¹⁵ standardizirajo in izboljšujejo metodologije;
- Komisija nudi usposabljanja¹⁶ za uradnike držav članic;
- od leta 2014 GD za zdravje in varnost hrane izdaja navodila za uporabo nove spletne aplikacije, standardni obrazci, ki jih morajo v skladu z uredbami uporabljati države članice, pa zagotavljajo določeno mero usklajenosti in kakovosti.

- 13 Vsak mesec je organizirana vsaj ena seja odbora PAFF, na kateri države članice in Komisija razpravljajo o veterinarskih vprašanjih, vključno z rezultati veterinarskih programov.
- 14 Plenarno zasedanje projektne skupine za izkoreninjenje bolezni živali, na katero so povabljene vse države članice, poteka enkrat letno; redno se organizirajo dodatne specifične projektne skupine v zvezi s specifičnimi boleznimi, ki se sestanejo večkrat letno (npr. podskupina za salmonelo).
- 15 Naloga vsakega referenčnega laboratorija EU je standardizirati metodologije na ravni EU, usklajevati področje diagnostičnih metod z državami članicami, organizirati primerjalne poskuse ter organizirati letne delavnice za nacionalne referenčne laboratorije, na katerih lahko strokovnjaki iz držav članic navezujejo stike, posodobijo svoje znanje ter delijo informacije in najboljše prakse.
- 16 Boljše usposabljanje za varnejšo hrano (*Better training for safer food*).

31

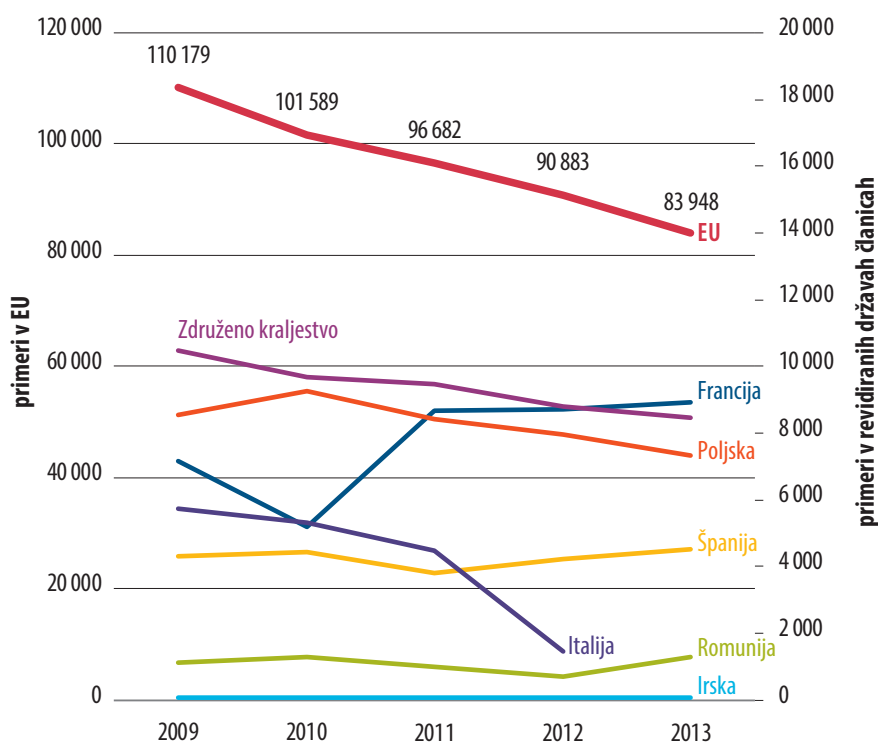
Okvir EU za sofinanciranje je dodatna spodbuda državam članicam, da izkoreninijo bolezn živali, vključno z zoonozami, doseženih pa je bilo že nekaj pomembnih uspehov. Pozitivno je vplival tudi na zdravje ljudi, kar je prineslo prihranek pri stroških. Na primer, agencija EFSA je leta 2012 ocenila¹⁷, da znaša skupno ekonomske breme zaradi salmoneloze pri ljudeh do 3 milijarde EUR letno. V zadnjih letih se je število primerov znatno zmanjšalo, kot je prikazano na **sliki 4**. Agencija EFSA sklepa¹⁸, da je ta upad v glavnem rezultat uspešnih programov obvladovanja držav članic zvezi s salmonelo pri perutnini (*Gallus gallus*), zaradi katerih se je zmanjšala pojavnost salmonele v jajcih.

17 Vir: Informativno gradivo agencije EFSA o salmoneli.

18 Zbirno poročilo agencije EFSA in Evropskega centra za preprečevanje in obvladovanje bolezni o zoonozah, povzročiteljih zoonoz ter izbruhih bolezni, ki se prenašajo z živali, 2012. Znesek 3 milijarde EUR je zgornja ocenjena meja.

Slika 4

Zoonotska salmonela – število primerov pri ljudeh v EU in v revidiranih državah članicah

Vir: GD za zdravje in varnost hrane.

Revizijska opažanja

32

Drug primer je steklina, katere skupno število primerov na ravni EU se je med letoma 2005 in 2014 znatno zmanjšalo, in sicer s 3 708 na 305 primerov v 28 državah članicah EU.

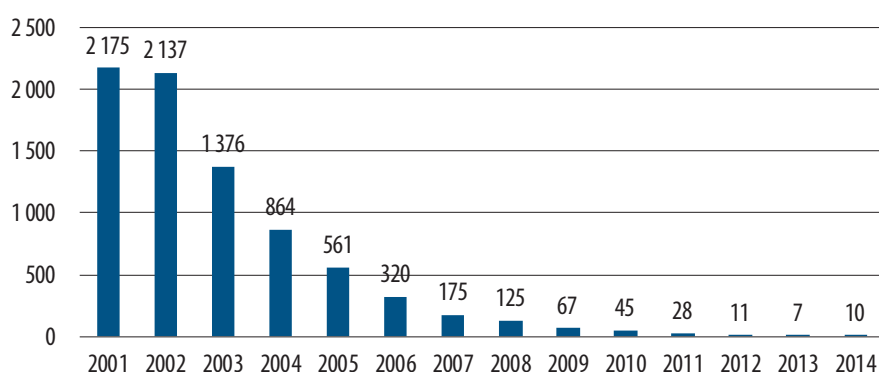
33

Ukrepi, ki jih je izvedla Komisija za izkoreninjenje BSE v EU, so bili še posebej uspešni. Kot je prikazano na **sliki 5**, se je število primerov BSE z več kot 2 000 leta 2001 zmanjšalo na 10 leta 2014. Glavni ukrepi, ki so bili sprejeti, vključujejo odstranitev snovi s specifičnim tveganjem¹⁹ iz krmne in prehranske verige, prepo-ved krmljenja goveda, ovc in koz z mesno in kostno moko sesalcev in vsakoletno testiranje milijonov govedi. Pogoste posodobitve zakonodaje v preteklih letih in financiranje raziskav so privedle do bolj omejenega in bolj usmerjenega testi-ranja na BSE. Komisija je uspešna tudi pri mednarodnem usklajevanju, zlasti z or-ganizacijo OIE, v zvezi s kategorizacijo držav članic glede na raven geografskega tveganja za BSE. Programi za izkoreninjenje goveje tuberkuloze prav tako temelji-jo na dolgoročnem pristopu, pri čemer se prevalenca bolezni v večini držav članic zmanjšuje. Ti dve bolezni zajemata približno polovico odhodkov EU, namenjenih programom (glej **tabelo 1**).

19 To so živalska tkiva z največjim tveganjem, da prenašajo povzročitelja okužbe, kot so na primer možgani in hrbtenjača. Za več podrobnosti o BSE glej **Prilogo I**.

Slika 5

Število primerov BSE v EU

Vir: GD za zdravje in varnost hrane.

... države članice pa so programe na splošno dobro zasnovale in izvajale

34

Države članice so odgovorne za pripravo svojih programov izkoreninjenja, obvladovanja in spremljanja, ki na podlagi ustreznih kazalnikov obravnavajo posebne prednostne naloge v zvezi z boleznimi živali. V večini primerov imajo države članice dolgoletne izkušnje z obravnavanjem različnih bolezni živali. Komisija lahko države članice zaprosi, da predlagajo programe ali spremenijo svojo strategijo, ne more pa jih k temu prisiliti. Poleg tega morajo države članice, če se pojavi izbruh s tveganjem čezmejne okužbe, izvajati posebne ukrepe, določene v področni zakonodaji, ne glede na to, ali te ukrepe sofinancira EU ali ne.

35

Da so upravičeni do financiranja Skupnosti, morajo programi držav članic ustrezati minimalnim merilom, ki jih je določila²⁰ Komisija. V skladu s temi merili morajo programi med drugim vsebovati podatke o ciljih, trajanju, ciljnih vrednostih, kazalnikih (npr. incidenčna stopnja in prevalenca bolezni), testiranju in cepljenju živali ter administraciji. Zapletenost programov je tesno povezana z epidemiološkimi značilnostmi zadevne bolezni. Programi lahko zajemajo širok seznam ukrepov, kot so: celovit sistem nadzora, jemanje vzorcev krvi, posebni ukrepi za identifikacijo reaktorjev²¹, obdukcije, laboratorijske analize, sistemi nadomestil za kmete, spremljanje prostoživečih živali in računalniški sistemi za testiranje in obvladovanje bolezni.

36

Sodišče je ugotovilo, da so bili preučeni programi držav članic na splošno dobro zasnovani in prilagojeni epidemiološkemu stanju. Odobreni programi so bili skladni z zahtevanimi merili, v njih so bili običajno dobro opisani potrebni ukrepi, pripravljeni so bili po standardni predlogi Komisije in na splošno so privedli do pozitivnih rezultatov (glej **okvir 3**). Države članice imajo vzpostavljene ustrezne sisteme za identifikacijo izbruhov bolezni pri rejnih živalih in omogočanje njihovega lažjega izkoreninjenja. Računalniški veterinarski sistem EU (TRACES) za identifikacijo živali in nadzor gibanja je dobro razvit in omogoča lažji nadzor nad boleznimi.

20 Odločba Komisije 2008/341/ES.

21 Reaktor je okužena žival, ki je pri testiranju na bolezen pozitivna.

Program države članice z dobro smotrnostjo poslovanja

Program v zvezi s TSE izvaja in sofinancira EU v vseh državah članicah, prejeli pa so velik del sredstev EU za veterinarske programe v revidiranem obdobju (glej **tabelo 1**).

Na Irskem je program za obdobje od leta 2009 do leta 2014 prejel skupaj 17 milijonov EUR. Čeprav so se sredstva EU s 4,7 milijona EUR v letu 2010 zmanjšala na 0,8 milijona EUR v letu 2014, je bila dosežena dobra smotrnost poslovanja, zlasti zaradi:

- sistemov aktivnega in pasivnega nadzora s ciljem odkrivanja primerov BSE,
- epidemioloških preiskav in zakola živali iz kohorte in potomcev v primeru odkritja bolezni,
- prepovedi krmljenja rejnih živali s proizvodi živalskega izvora.

V letu 2014 na Irskem ni bilo primerov BSE. V letih 2012 in 2011 so bili zaznani trije primeri, vrh z več kot 400 primeri pa je bil dosežen v devetdesetih letih prejšnjega stoletja.

Stroškovno učinkovitost programov je težko določiti ...

37

Odločba Sveta²² o odhodkih na področju veterine določa, da mora Komisija vsaka štiri leta poročati Evropskemu parlamentu in Svetu o veterinarskih razmerah in o stroškovni učinkovitosti izvajanja veterinarskih programov.

38

Smernice organizacije OIE²³ določajo, da je pri odločitvi o najustreznejši možnosti ukrepanja treba upoštevati razmerje med stroški in koristmi ter zoonotski potencial in verjetnost uspeha določenega niza ukrepov za obvladovanje bolezni.

22 Člen 41 Odločbe Sveta 2009/470/ES.

23 OIE, Smernice za obvladovanje bolezni živali, maj 2014.

39

Kot je razvidno iz **tabele 1**, znašajo neposredni stroški za proračun EU za veterinarske programe okoli 200 milijonov EUR letno. Poleg tega države članice porabijo večji znesek za kritje svojega deleža stroškov financiranih programov in drugih veterinarskih ukrepov, ki so po njihovem mnenju potrebni. Tudi kmetje in živilski sektor nosijo stroške, povezane z veterinarskimi izdatki, obnovo črede, zmanjšano proizvodnjo, omejitvijo gibanja živali in izgubo trgov. Potencialne koristi programov je mogoče razvrstiti v dve glavni kategoriji²⁴:

- izboljšanje javnega zdravja in zdravja živali: zmanjšanje prevalence in incidenčne stopnje bolezni, varovanje javnega zdravja (v primeru zoonoze) in izpolnitev njihove vloge kot ključnega orodja za preprečevanje/obvladovanje bolezni v okviru strategije EU za zdravstveno varstvo živali;
- ekonomske koristi za EU kot celoto: zaščita vrednosti sektorja, prispevanje k stabilnosti trga, zagotavljanje varne trgovine, povečevanje trgovine zunaj EU in zniževanje stroškov zdravja ljudi.

40

Pri izvajanju proračuna EU mora Komisija upoštevati načela dobrega finančnega poslovanja²⁵, financirani ukrepi pa morajo biti gospodarni, učinkoviti in uspešni. To pomeni, da bi morali biti rezultati programov utemeljeni na podlagi sorazmernosti z njihovimi stroški. Sodišče razume, da je v praksi zelo težko denarno ovrednotiti koristi za zdravje, ki jih ima politika zdravstvenega varstva živali, zlasti v zvezi z zoonozami, pri katerih je glavna korist preprečevanje okužb pri ljudeh in v nekaterih primerih reševanje človeških življenj.

Razpoložljivi modeli za ocenjevanje stroškovne učinkovitosti programov izkoreninjenja niso na voljo

41

Pri reviziji je bilo ugotovljeno, da ni na voljo modelov in ekonomskih kazalnikov, ki bi Komisiji omogočali, da opravi analizo stroškovne učinkovitosti predlaganih programov, zato Komisija take analize ne opravlja. V svojem zadnjem poročilu (2014) o stanju na področju zdravja živali in stroškovni učinkovitosti veterinarskih programov, ki ga zahteva odločba Sveta, Komisija navaja informacije o stroških in rezultatih. Komisija v tem poročilu priznava, da bi bilo treba bolje prikazati stroškovno učinkovitost veterinarskih odhodkov.

24 Iz sklepov poročila Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o rezultatih programov, ki jih sofinancira EU, za leto 2014.

25 Člen 30 Uredbe (EU, Euratom) št. 966/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o finančnih pravilih, ki se uporabljajo za splošni proračun Unije, in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES, Euratom) št. 1605/2002 (UL L 298, 26.10.2012, str. 1).

42

V praksi vsebujejo odobreni programi in kasnejša poročila o izvajanju podrobne informacije o stroških in tudi kazalnike, povezane z dejavnostmi in smotrnostjo poslovanja. V programih je bila opredeljena večina stroškov (vzorčenje, laboratorijska analiza, plačilo veterinarjev, stroški za nadomestila itd.) in kvalitativne koristi (javno zdravje, boljše izvozne možnosti itd.), niso pa vsebovali razpoložljivih modelov in informacij za oceno stroškovne učinkovitosti financiranih dejavnosti. Na primer, s svojim odzivom na krizo zaradi BSE je EU pomagala rešiti življenje, pripomogla k večji varnosti hrane, izboljšala kakovost nadzora in povrnila zaupanje potrošnikov, vendar stroškovne učinkovitosti programa ni mogoče oceniti.

43

Sodišče je preučilo tudi, ali obstajajo dokazi, da so bili stroški, ki so nastali v okviru revidiranih programov, razumni. Pri reviziji so bili odkriti nekateri primeri, ki jih je pred tem že zaznala Komisija, pri katerih so bili stroški nerazumno visoki ali jih države članice niso dovolj nadzorovale, kot je prikazano v **okviru 4**. Komisija je v navedenih primerih sprejela popravilne ukrepe.

Okvir 4

Nezadostno nadzorovani ukrepi ali visoki stroški

1. Na Poljskem so bila cepiva, ki so se uporabljala v okviru letnih programov izkoreninjenja stekline, kupljena regionalno. Med letoma 2002 in 2009 se je število ugotovljenih primerov stekline v populaciji lisic drastično zmanjšalo z 884 na 6. To število pa je v letih 2010 in 2011 spet strmo naraslo na 117 oziroma 103. Primeri so bili skoncentrirani na regiji Małopolska in Podkarpackie. Povprečna cena enega od cepiv za prostoživeče lisice, ki je bilo kupljeno na Poljskem med letoma 2011 in 2013, je bilo na enoto občutno višje od povprečne cene, plačane v EU, čeprav je bila količina cepiv za Poljsko največja v EU (več kot 10 milijonov odmerkov vsako leto). Ob upoštevanju ekonomije obsega se to ne zdi logično. Komisija je uvedla finančna znižanja in od poljskih organov zahtevala, naj sprejmejo ukrepe za znižanje čezmernih cen cepiv, in sicer tako, da organizirajo enoten nacionalni javni razpis.
2. V Romuniji nacionalni organi niso pravilno nadzirali izvajanja pogodb o zračnem razdeljevanju cepiv proti steklini za cepljenje prostoživečih lisic v letu 2013, zato je bilo razdeljeno nezadostno število cepiv. Poleg tega nacionalni organi niso vzeli zadosti vzorcev, da bi preizkusili uspešnost kampanje za cepljenje (postopki so bili izboljšani leta 2014). Komisija zato ni povrnila stroškov kampanje za cepljenje.

V nekaterih primerih je bil spodbujevalni učinek zneskov nadomestil ali znižanj omejen

44

Nadomestilo, ki se plača kmetom za živali, uničene v okviru programov izkoreninjenje bolezni, v skladu z zakonodajo ne sme presežati tržne vrednosti zdravih živali²⁶. Cilj te določbe je določitev poštene ravni kompenzacije, preprečevanje prevar in spodbujanje sodelovanja kmetov v programu. Vendar pa zakonodaja EU ne določa podrobno, kako naj bi se nadomestilo, ki se izplača, oblikovalo na podlagi tržne cene. To določijo države članice v področni zakonodaji. Ne obstaja, na primer, nobena zahteva, da morajo države članice znesek nadomestila oblikovati na podlagi lestvic Skupnosti za razvrščanje trupel in z njimi povezanih cen²⁷. Prekomerna nadomestila lahko preprečujejo uspešno izvajanje ukrepov biološke varnosti.

45

V Italiji so bile stopnje nadomestila, ki se plačajo za živali, uničene v okviru veterinarskih programov, včasih višje od tržnih cen zdravih živali. Leta 2012 na primer so kmetje prejeli v povprečju 87 EUR in največ 111 EUR za vsako ovco, ki je bila uničena v okviru programov izkoreninjenja, čeprav je bila takratna povprečna tržna cena za trupla zdravih zaklanih ovac manj kot 60 EUR²⁸. V primerih, ko je nadomestilo višje od tržne cene, se lahko odkritje bolezni živali na kmetiji šteje kot nepričakovana priložnost za obnovo črede. Poleg tega lahko to kmete, ki bi sicer cenili status kmetije, proste bolezni, odvrne od izvajanja uspešnih ukrepov za biološko varnost.

46

V Združenem kraljestvu temelji nadomestilo, ki se plača za govedo v Angliji, na povprečnih tržnih cenah v predhodnem mesecu. Nadomestilo za govedo na Severnem Irskem in v Walesu temelji na posameznih vrednotenjih, ki v glavnem privedejo do višjih stopenj nadomestila kot v Angliji, kar lahko kmete odvrne od izvajanja uspešnih ukrepov za biološko varnost.

47

Komisija je na podlagi negativne ocene tehničnih rezultatov programov izkoreninjenja bruceloze goveda in ovc v regiji Italije (Sicilija) odredila znižanje plačil za več kot 7 milijonov EUR za obdobje 2005–2012. Leta 2011 je bil celoten program v zvezi z brucelozo na Siciliji razglašen za neupravičenega zaradi slabe smotrnosti poslovanja pri načrtu cepljenja. Vendar pa italijanski organi te stopnje znižanja niso naložili regionalnim organom na Siciliji, ampak so jo zaradi nacionalnega sistema dodeljevanja sredstev med regije porazdelili po vseh regijah Italije (od katerih je večina ustrezno izvedla program izkoreninjenja). Tako so bile spodbude za organe na Siciliji, da bi izboljšali veterinarske ukrepe, zelo majhne.

26 Člen 11 Uredbe (EU) št. 652/2014.

27 Uredba Komisije (ES) št. 1249/2008 z dne 10. decembra 2008 o podrobnih pravilih za uporabo lestvic Skupnosti za razvrščanje trupov goved, prašičev in ovac ter sporočanje njihovih cen (UL L 337, 16.12.2008, str. 3).

28 Evropska komisija (GD za kmetijstvo in razvoj podeželja, Statistični podatki o kmetijskih trgih v letu 2014: http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/market-statistics/index_en.htm).

... vendar obstajajo možnosti za izboljšanje

48

V naslednjih odstavkih so opisana področja, na katerih po mnenju Sodišča obstajajo možnosti za izboljšave pri pristopu Komisije in v programih držav članic.

Prijavljanje boleznih živali in izmenjava s tem povezanih informacij

49

Evropski sistem prijavljanja boleznih živali (ADNS) je bil zasnovan za prijavo standardnih informacij o izbruhih boleznih. Ni pa bil zasnovan za epidemiološko upravljanje ali zagotavljanje zgodovinskih informacij in analizo podatkov. Zato nima velike dodane vrednosti v primerjavi z globalnim informacijskim sistemom za zdravje živali (WAHIS) svetovne organizacije za zdravje živali OIE, ki ga morajo uporabljati vse države članice. Oba sistema zagotavljata informacije o številu novih izbruhov in njihovi lokaciji, vendar med njimi ni nobenega vmesnika, ki bi omogočal samodejno izmenjavo informacij. Da bi države članice lahko bolje upravljale tveganja v zvezi z zdravjem živali, so razvile lastne informacijske sisteme za obravnavo epidemioloških podatkov. Vendar pa ni skupnega sistema, ki bi omogočal izmenjavo informacij in boljše usklajevanje dejavnosti obvladovanja med državami članicami.

50

Od leta 2012 v okviru skupnega projekta med Komisijo in organizacijo OIE potekajo prizadevanja za povezavo sistemov ADNS in WAHIS s skupnim vmesnikom, t. i. informacijskim sistemom o boleznih živali (ADIS)²⁹.

29 Poročilo o analizi ADNS (različica 1.4) v okviru razvoja prototipa informacijskega sistema o boleznih živali (ADIS) za Evropsko Unijo, ki bi bil usklajen z vmesnikom OIE-WAHIS/WAHID: Za bolj poglobljeno analizo manjkajo podatki, kot so število gospodarstev in prisotnih živali v določeni regiji. Za podrobnejšo prostorsko in časovno analizo bi bili potrebni dodatni podatki, kot je na primer lokacija vseh prisotnih epidemioloških enot. Da bi bilo orodje ustrežnejše za obvladovanje boleznih ali sprejemanje odločitev, bi bile potrebne dodatne informacije o ukrepih za obvladovanje boleznih. Seznam vrednosti za kategorije „vrste“ v ADNS zajema glavne vrste kmetijskih živali in le generično poimenovanje „prostoživeče vrste“. Zahtevo po podatkih o diagnostični metodi bi bilo smotno razširiti na vse bolezni.

Informacije o smotrnosti poslovanja in upravljanju

51

Odločba Komisije iz leta 2008³⁰ določa kazalnike dosežkov programov, o katerih morajo poročati države članice. Poleg tega je Komisija določila metodologijo za določitev kazalnikov smotrnosti poslovanja, ki od držav članic zahteva, da izboljšajo svojo smotrnost poslovanja v zvezi s prevalenco/incidenčno stopnjo bolezni v določenem obdobju najmanj za določen odstotek. Poleg tega je Komisija oblikovala obsežen sklop kazalnikov³¹ (več kot 100), ki jih morajo uporabljati države članice. Ti zajemajo kazalnike v zvezi z dosežki in dejavnostmi, kot sta število cepljenih živali in opravljenih testiranj, pa tudi kazalnike, ki so povezani z rezultati, kot na primer spremembe v incidenčnih stopnjah in prevalenci. Sodišče je mnenja, da kljub obsežnemu sklopu kazalnikov še obstaja nekaj možnosti za dodatne izboljšave, zlasti v zvezi s tehnično izvedbo programov³². Vključenih ni nobenih gospodarskih kazalnikov, ki bi omogočali analizo stroškovne učinkovitosti predlaganih programov (glej odstavek 41 in 42).

52

Komisija od držav članic zahteva, da pri pripravi veterinarskih programov upoštevajo standardno predlogo. Ta zajema informacije o razvoju bolezni v preteklih nekaj letih. Poleg tega se eno od meril, ki jih Komisija (glej odstavek 28) uporablja pri oceni osnutkov programov, nanaša na kakovost podatkov o razvoju bolezni v preteklih petih letih. Sodišče je ugotovilo, da so takšni zgodovinski podatki v večini primerov na voljo, ampak da so neodvisni izvajalci vrednotenja iz Komisije pri treh od 24 revidiranih programih držav članic ugotovili, da v novejših osnutkih programov ni bilo dovolj zadovoljivih zgodovinskih informacij³³. V takih primerih je Komisija zahtevala ustrezne informacije, zadevne države članice pa so jih zagotovile. V času revizije je Komisija razvijala informacijski sistem, ki bo omogočal takojšen priklic in analizo zgodovinskih informacij iz preteklih programov držav članic, uvedla pa je tudi standardni sistem za elektronsko poročanje, s katerim lahko države članice pošljejo ključne dokumente³⁴ v zvezi z veterinarskimi programi³⁵. Tak razvoj naj bi olajšal analizo programov v prihodnosti.

- 30 Odločba Komisije 2008/940/ES, ki jo je nadomestil Izvedbeni sklep Komisije 2014/288/EU z dne 12. maja 2014 glede standardnih zahtev za poročanje o nacionalnih programih izkoreninjenja, nadzora in spremljanja nekaterih živalskih bolezni in zoonoz, ki jih sofinancira Unija, in o razveljavitvi Odločbe 2008/940/ES (UL L 147, 17.5.2014, str. 88).
- 31 Dokument Komisije WD SANCO/12 915/2012.
- 32 Na primer, časovni intervali med testiranjem, delež izbruhov, pri katerih je bil ugotovljen izvor okužbe; pri brucelozi spremljanje čred, ki niso bile testirane, odstotek cepljenih živali na kmetijah in delež kmetij, na katerih je potekalo cepljenje; kazalniki v zvezi z usposabljanjem, stroški in zmogljivostjo veterinarskih služb; pri brucelozi ovc in koz pa rezultati genotipizacije seva brucele.
- 33 Tako je bilo pri predlaganem programu Združenega kraljestvu v zvezi z govejo tuberkulozo za leto 2015, pri predlaganem programu Španije v zvezi z boleznijo modrikastega jezika za leto 2015 in pri predlaganem programu Italije v zvezi z boleznijo modrikastega jezika za leta 2014.
- 34 Zlasti osnutke programov, vmesna poročila, končna poročila in zahtevke za plačilo.
- 35 Izvedbeni sklep Komisije 2014/288/EU.

Predstavitev veterinarskih pregledov v programih

53

Na splošno so bili v večini programov ukrepi, ki jih je treba sprejeti, in rezultati, ki jih je treba doseči, utemeljeni. Kljub temu pa je Sodišče mnenja, da bi bilo koristno, če bi bili v nekaterih programih bolje opisani veterinarski ukrepi in ukrepi, sprejeti na podlagi priporočil urada FVO in nasvetov projektne skupine. Pri dveh programih držav članic od 24, ki jih je zajela revizija, so neodvisni izvajalci vrednotenja iz Komisije dali podobne pripombe³⁶.

Programi, ki napredujejo počasi

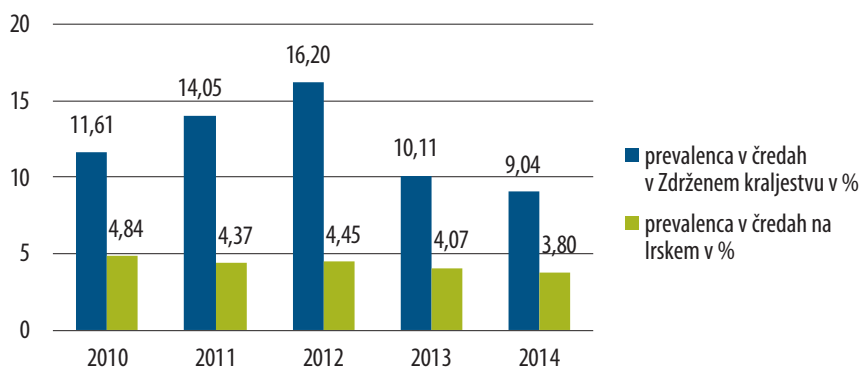
54

Programi izkoreninjenja nekaterih bolezni v določenih državah članicah trajajo desetletja (glej odstavek 9). Čeprav se prevalenca goveje tuberkuloze zmanjšuje, je v Združenem kraljestvu in na Irskem v primerjavi z drugimi državami članicami³⁷ še vedno razmeroma visoka (glej **sliko 6**). V Združenem kraljestvu je povečanje pogostosti testiranja na tuberkulozo v območjih z nizko incidenčno stopnjo z enkrat vsaka štiri leta na enkrat letno privedla do pogostejšega odkritja primerov. Vendar pa bistveni izzivi v zvezi s programom izkoreninjenja tuberkuloze v Združenem kraljestvu, kjer je incidenčna stopnja v nekaterih regijah zelo visoka, ostajajo.

- 36 Program Italije v zvezi z boleznijo modrikastega jezika za leto 2014, goveja tuberkuloza na Irskem leta 2014.
- 37 V letu 2014 je prevalenca goveje tuberkuloze v čredah znašala 9,04 % v Združenem kraljestvu, 3,8 % na Irskem, 1,72 % v Španiji in 0,81 % v Italiji. Francija in Poljska sta uradno prosti bolezni, prevalenca v Romuniji pa je neznatna.

Slika 6

Goveja tuberkuloza na Irskem in v Združenem kraljestvu

Vir: GD za zdravje in varnost hrane.

55

V Italiji je brucelozo ovc in koz težko izkoreniniti zaradi nepopolnega sodelovanja kmetov v nekaterih regijah. Na to morda vplivajo tudi bogate kompenzacijske sheme (glej odstavek 45). Vendar pa prevalenca na nacionalni ravni upada in je v letu 2014 dosegla 1,2 % v primerjavi s 3,7 % v letu 2008. V istem obdobju se je prevalenca na Siciliji z 11,9 % zmanjšala na 3,4 %.

56

Sodišče ugotavlja, da je Komisija v svojem poročilu³⁸ Evropskemu parlamentu in Svetu o rezultatih veterinarskih programov, ki jih sofinancira EU, za leto 2014 opozorila, da so rezultati, ki sta jih dosegla program Združenega kraljestva v zvezi z govejo tuberkulozo in program Italije v zvezi z brucelozo, skrb zbujajoči. Sodišče se strinja, da Komisija spodbuja države članice, naj v takšnih primerih ukrepajo tako, da spremljajo izvajanje priporočil projektne skupine in urada FVO.

Pristop k zdravljenju prostoživečih živali

57

Neposredni ali posredni stiki med prostoživečimi in domačimi živalmi lahko povzročijo širjenje bolezni ali otežijo uspešno izvajanje programov v zvezi z boleznimi živali. Na primer, steklina se lahko prenese s prostoživečih lisic, govejo tuberkulozo pa lahko širijo jazbeci, merjasci ter jelenjad in srnjad. Organizacija OIE je izdala več publikacij³⁹ o spremljanju bolezni prostoživečih živali, obstaja pa tudi mednarodni sporazum o prijavljanju bolezni. Nakup cepiv proti steklini za prostoživeče živali je sicer zajet v programih držav članic, vendar EU nima posebnega pristopa k boju proti tuberkulozi pri prostoživečih živalih.

58

Na ravni EU obstajajo zakonske določbe v zvezi z izkoreninjenjem tuberkuloze pri živalskih vrstah samo za govedo (ne pa tudi npr. za gamse in druge prostoživeče živali). Zlasti v Združenem kraljestvu so jazbeci zaščiteni v skladu z nacionalno zakonodajo, kar lahko oteži uspešno izvajanje programa izkoreninjenja goveje tuberkuloze.

38 COM(2014) 115 final z dne 5. marca 2014 – Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o rezultatih programov izkoreninjenja, nadzora in spremljanja bolezni živali in zoonoz, ki jih sofinancira EU, v obdobju 2005–2011, oddelek 3.3.

39 OIE, Priročnik za usposabljanje o boleznih prostoživečih živali in njihovem nadzoru (*Training manual on wildlife diseases and surveillance*), 2010.

Razpoložljivost nekaterih cepiv

59

Glede na mnenje organizacije OIE⁴⁰ je takojšnja razpoložljivost ustreznih veterinarskih cepiv in antigenov bistvenega pomena za programe v zvezi z zdravjem živali⁴¹. V EU obstajajo številne pobude in raziskovalni projekti, katerih cilj je odkrivanje pojavljajočih se virusov in izboljšanje razpoložljivosti cepiv⁴². Za določene bolezni je lahko za uporabo v EU na razpolago zelo malo primernih cepiv ali pa jih sploh ni. Kljub temu je cepljenje eno od ključnih orodij, ki so na voljo za izvajanje uspešnega pristopa po načelu „bolje preprečiti kot zdraviti“. Razlogi, da cepiva niso vedno na voljo, so zapleteni. Nedavne raziskave v glavnem kažejo⁴³, da obstajajo tehnične težave pri razvoju cepiv, hkrati pa farmacevtska industrija nima zadostnega finančnega interesa, da bi zaprosila za odobritev uporabe nekaterih cepiv v EU. V **okviru 5** so opisane nekatere praktične težave, ki nastajajo zaradi pomanjkanja ustreznih cepiv.

60

Na evropski ravni ni ne zakonodajnega okvira za skupno naročanje cepiv ne splošne banke zalog cepiv. Postopek nakupa cepiva na podlagi javnega naročila držav članic lahko traja več mesecev, v tem času pa se lahko virus še naprej širi v živalsko populacijo. Sodišče je ugotovilo, da bi nova zakonodaja o zdravju živali, ki je trenutno v obravnavi pri zakonodajnih organih, povečala zmožnosti Komisije za vzpostavitev banke cepiv.

- 40 OIE, Priročnik o diagnostičnih testiranjih in cepivih za kopenske živali, 2014.
- 41 OIE, Smernice za obvladovanje bolezni živali, maj 2014.
- 42 Na primer, s sredstvi EU za raziskave so bili podprti projekti za razvoj cepiv proti tuberkulozi (NEWTBVAC), brucelozni (BRU-VAC) in klasični prašičji kugi (CSFV-GODIVA).
- 43 Videnova, K. in Mackay, DKJ., Razpoložljivost cepiv proti resnejšim boleznim živali v Evropski uniji (*Availability of vaccines against major animal diseases in the European Union*).

Okvir 5

Težave zaradi pomanjkanja ustreznih cepiv

Obstaja več kot 20 tipov (serotipov) virusa bolezni modrikastega jezika (virusne bolezni prežvekovalcev, ki jo prenašajo žuželke).

V Italiji je bilo odkritih šest serotipov. V EU trenutno ni priznano nobeno polivalentno cepivo (uspešno proti več sevom virusa). Zato je v takih primerih uporabo cepiv težko predvideti.

V Franciji so bile zaloge cepiva med krizo zaradi bolezni modrikastega jezika leta 2008 omejene. Francoski organi so zato morali nujno naročiti dodatne zaloge. To je bilo drago in zamudno, nacionalni organi pa so prepričani, da bi se 520 primerom bolezni modrikastega jezika v Ile et Villaine lahko izognili, če bi bila cepiva na voljo prej.

V času prvega izbruha bolezni modrikastega jezika serotipa S4 v Španiji (regija Ekstremadura) proti temu serotipu ni bilo na voljo dovolj cepiva. Zato je bila kampanja za cepljenje preložena na naslednje leto, da bi bolezen omejili v naslednjem možnem obdobju širjenja virusa.

61

Bolezni živali povzročajo velike ekonomske stroške in pomenijo tveganje za zdravje živali in ljudi. Bolezni se lahko širijo prek meja, izbruhi bolezni pa so doslej stali na milijarde evrov. EU želi zato zaščititi zdravje živali in financira programe držav članic za izkoreninjenje, obvladovanje in spremljanje specifičnih bolezni živali. Ti programi zajemajo ukrepe, kot so vzorčenje, laboratorijske analize, plačila nadomestil za uničene živali in kampanje za cepljenje. Izdatki EU so se v preteklih nekaj letih znižali, v zadnjem času pa ni bilo večje krize, primerljive z izbruhom bolezni slinavke in parkljevke leta 2011. Kljub temu pa mora biti EU pripravljena soočiti se s krizami v prihodnosti, saj lahko traja več let, da programi izkoreninjenja privedejo do statusa države, proste bolezni.

62

Pri reviziji je bilo preučeno, ali programi izkoreninjenja, obvladovanja in spremljanja bolezni živali te ustrezno zajezi. Sodišče je preučilo, ali je bil pristop Komisije ustrezen, ali so države članice pripravile in izvajale ustrezne programe in ali je bila stroškovna učinkovitost programov ustrezno upoštevana.

63

Sodišče je v splošnem zaključilo, da so preučeni programi v zvezi z boleznimi živali te ustrezno omejili. Ker pa se izbruhi bolezni lahko pojavijo kadar koli, morajo Komisija in države članice ostati pozorne.

64

Strategija Komisije glede programov v zvezi z boleznimi živali je bila v splošnem dobra: ukrepi Komisije so temeljili na ustreznih tehničnih nasvetih, obstajala sta dobro razvita politika na področju zdravja živali ter okvir za prednostno razvrstitev proračunskih virov v prednostne programe. Pristop Komisije za izkoreninjenje BSE je bil še posebej uspešen. Druga dobra primera sta zmanjšanje števila primerov zoonotske salmonelle in stekline. Tozadevna zakonodaja ostaja zapletena, prednostna razvrstitev financiranja med boleznimi pa so postopoma izboljšuje (odstavki 26 do 33).

65

Sodišče je ugotovilo, da so bili programi držav članic v splošnem dobro zasnovani in izvajani. Programi so izpolnjevali zahtevana merila, države članice pa so imele ustrezne sisteme za ugotavljanje izbruhov bolezni živali in omogočanje njihovega lažjega izkoreninjenja (odstavki 34 do 36).

Zaključki in priporočila

66

Sodišče je ugotovilo, da je bila Komisija dolžna poročati o stroškovni učinkovitosti veterinarskih programov Evropskemu parlamentu in Svetu, vendar ustrezne predloge za to niso bile na voljo. V odobrenih programih in poznejših poročilih o izvajanju so navedene informacije o stroških in rezultatih, vendar je stroškovno učinkovitost programov težko določiti (odstavki 37 do 42).

67

Glede stroškov so bili pri reviziji odkriti primeri nezadostno nadzorovanih ali nerazumno visokih stroškov, ki jih je predhodno že zaznala Komisija. V nekaterih primerih v Italiji zneski, plačani kot nadomestilo kmetom, ali znižanja plačil, ki jih je izrekla Komisija, niso v veliki meri spodbudili izvajanja uspešnih ukrepov za biološko zaščito in korektivnih ukrepov (odstavki 43 do 47).

68

Sodišče je odkrilo nekatera specifična področja, na katerih obstajajo možnosti za izboljšanje. Izmenjava epidemioloških informacij med državami članicami bi lahko bila bolje podprta z informacijskimi sistemi (odstavka 49 in 50).

69

Za programe je Komisija določila podroben sklop minimalnih kazalnikov njihovih učinkov, ki naj bi jih uporabljale države članice. Sodišče je ugotovilo, da bi lahko bili informacije v zvezi z veterinarskimi ukrepi kot tudi nadaljnje ukrepanje na podlagi preteklih priporočil urada FVO in projektne skupine v nekaterih programih držav članic bolje opisani. V času revizije ni bilo vedno na voljo dovolj takoj razpoložljivih zgodovinskih podatkov o razvoju bolezni. Vendar pa je potekalo delo za razvoj podatkovne zbirke za evidentiranje tehničnih kazalnikov v zvezi s programi, Komisija pa je uvedla nov elektronski sistem poročanja (odstavki 51 do 53).

70

Sodišče je ugotovilo počasen napredek pri nekaterih programih, zlasti pri programih izkoreninjenja goveje tuberkuloze v Združenem kraljestvu in na Irskem ter bruceloze ovc in koz na jugu Italije (odstavki 54 do 56).

Zaključki in priporočila

71

Prostoživeče živali lahko širijo bolezni pri domačih živalih (in celo ljudeh), zato jih je treba upoštevati pri razvijanju pristopa k zdravju živali in financiranju programov v zvezi z boleznimi živali. Sodišče je ugotovilo, da je pristop EU za obravnavanje bolezni pri prostoživečih živalih treba dopolniti, zlasti v zvezi s tuberkulozo (odstavka 57 in 58).

72

Cepiva so ključno orodje za nekatere programe izkoreninjenja. Pri reviziji je bilo ugotovljeno, da za določene bolezni obstaja le malo ustreznih cepiv ali pa ta sploh ne obstajajo. Pomanjkanja cepiv proti bolezni modrikastega jezika je negativno vplivalo na programe v Italiji, Franciji in Španiji. V času revizije na evropski ravni prav tako ni bilo zakonodajnega okvira za skupno naročanje cepiv ali splošne banke z zalogami cepiv (odstavka 59 in 60).

Priporočila

Za nadaljnje izboljšanje izkoreninjenja, obvladovanja in spremljanja bolezni živali naj Komisija:

- (a) omogoči lažjo izmenjavo epidemioloških informacij med državami članicami,
- (b) preuči, ali je treba posodobiti obstoječi sklop kazalnikov, da bi zagotavljali boljše informacije o dejavnostih veterinarskega nadzora in stroškovni učinkovitosti programov,
- (c) v veterinarske programe sistematično vključi vidik prostoživečih živali, kadar je to ustrezno,
- (d) podpira razpoložljivost cepiv, ki jih bodo uporabljale države članice, kadar je to epidemiološko utemeljeno.

To poročilo je sprejel senat I, ki ga vodi Augustyn KUBIK, član Evropskega računskega sodišča, v Luxembourgju na zasedanju 3. februarja 2016.

Za Računsko sodišče

Vítor Manuel da SILVA CALDEIRA
Predsednik

Priloga I

Informacije o boleznih živali

Kaj je?	Kako se širi?	Kakšno je tveganje za javno zdravje?	Kakšni so klinični znaki?	Kako se diagnosticira?	Kako je bolezen mogoče preprečiti ali obvladovati?
<p>Aviarna influenza, ki jo povzroča virus influenza tipa A, lahko prizadene več vrst ptic za proizvodnjo živil (piščance, purane, prepelice, pegatke itd.) kot tudi hišne ptice in prostoživeče ptice, nekateri sevi pa povzročajo visoko stopnjo pogina. Virus je bil izoliran iz vrst sesalcev, vključno s človekom, podganami in mišmi, kunami in belimi dihurji, prašiči, mačkami, tigrji in psi.</p>	<p>K širjenju virusov aviarne influence lahko prispevajo številni dejavniki, kot so globalizacija in mednarodna trgovina (zakonita in nezakonita), prakse trženja (tržnice z živimi pticami), prakse kmetovanja in prisotnost virusa pri prostoživečih pticah. Virusi aviarne influence se širijo z neposrednim stikom z izločki okuženih ptic, zlasti iztrebki, ali s kontaminirano krmo, vodo, opremo in oblačili.</p>	<p>Čeprav je aviarna influenza bolezen ptic, se lahko s ptic prenese na človeka. Virusi aviarne influence so zelo vrstnospecifični, vendar v redkih primerih preskočijo oviro med vrstami in okužijo ljudi. Do prenosa na ljudi je prišlo v primerih tesnejšega stika z okuženimi pticami ali zelo okuženega okolja.</p>	<p>V blagi obliki se znaki bolezni lahko kažejo samo z narsšenim perjem, manjšo proizvodnjo jajc ali blagimi učinki na dihala. Pri hudi obliki bolezni virus ne prizadene samo dihalnih poti kot pri blagi obliki, temveč napade tudi več organov in tkiv, kar lahko povzroči hude notranje krvavitve.</p>	<p>Sum aviarne influence se lahko postavi na podlagi kliničnih znakov bolezni in dogovor, ki so privedli do bolezni. Za potrditev diagnoze je potrebno laboratorijsko testiranje.</p>	<p>Po vsem svetu so bili vzpostavljeni nadzorni ukrepi za ugotavljanje prisotnosti okužbe perutnine v skladu s standardi organizacije OIE za nadzor aviarne influence.</p>
<p>Afriška prašičja kuga je zelo nalezljiva hemoragična bolezen prašičev, svinj bradavičark, evropskih in ameriških divjih prašičev. Vse starostne skupine so enako dovzetne. Zaradi oblik virusa z visoko virulenco je za afriško prašičjo kugo značilna visoka telesna temperatura, izguba teka, krvavitve kože in notranjih organov in pogin v povprečno 2 do 10 dneh. Stopnja pogina je lahko do 100%.</p>	<p>Svinje bradavičarke so lahko naravni rezervoar virusa brez znakov bolezni. Širjenje iz tega rezervoarja poteka prek mehkega klopa Ornithodoros moubata. Klop zaužije virus pri sesanju krvi in ga prenese, ko se hrani na dovzetnih živalih. Širjenje virusa na dovzetne živali lahko poteka tudi prek pikajočih insektov in klopotov, okuženih prostorov, vozil, opreme ali oblačil.</p>	<p>Afriška piščančja kuga ne pomeni nevarnosti za zdravje ljudi.</p>	<p>Resnost in porazdelitev lezij se lahko prav tako razlikuje glede na virulenco virusa. Za hujše primere bolezni je značilna visoka telesna temperatura in smrt v povprečno 2 do 10 dneh. Stopnja pogina je lahko tudi do 100%. Drugi klinični znaki lahko vključujejo izgubo teka, depresijo, rdečino kože na ušesih, trebušnem predelu in nogah, dihalne stiske, bruhanje, krvavitve iz nosu ali rektuma in občasno drisko. Pri izbruhu je lahko prvi viden dogodek abortus.</p>	<p>Sum na afriško prašičjo kugo se lahko postavi na podlagi kliničnih znakov, potrditev pa mora potekati s predpisanimi laboratorijskimi testi, zlasti zaradi razlikovanja te bolezni od klasične prašičje kuge.</p>	<p>Zdravljenje ali cepivo za afriško prašičjo kugo ni poznano. Vsi uspešni programi izkoreninjenja so vključevali hitro diagnosticiranje, zakol in odstranitev vseh živali na okuženem gospodarstvu, temeljito čiščenje in dezinfekcijo, dezinfekcijo, kontrole premikov in nadzor.</p>

Aviarna influenza

Afriška prašičja kuga

Priloga I

Kaj je?	Kako se širi?	Kakšno je tveganje za javno zdravje?	Kakšni so klinični znaki?	Kako se diagnosticira?	Kako je bolezen mogoče preprečiti ali obvladovati?
<p>Bruceloza je nalezljiva bolezen rejnih živali z velikim ekonomskim učinkom. Bolezen povzročajo različne bakterije iz družine Brucella, ki po navadi okužijo določeno živalsko vrsto. Vendar pa lahko večina vrst brucele okuži tudi druge živalske vrste. Prizadeti so govedo, prašiči, ovce in koze, ka-mele, enoprsti koptarji in psi. Bolezen lahko prizadene tudi druge prežvekovalce, nekatere morske sesalce in ljudi.</p>	<p>Bruceloza se po navadi širi, ko žival abortira ali skoti. Visoke ravni bakterije so prisotne v tekočinah okužene živali pri kotitvi. Bakterije lahko preživijo v okolju zunaj živali več mesecev, zlasti v hladnih, vlažnih razmerah, in ostanejo kužne za druge živali, ki se okužijo z njihovim zaužitjem. Bakterije kolonizirajo tudi vime in kontaminirajo mleko. Bruceloza je pomembna bolezen za prostoživeče živali, saj napade divje prašiče, bizone, lose in evropske zajce. Rezervoar boleznih pri prostoživečih živalih otežuje prizadevanja za izkoreninjenje boleznih.</p>	<p>Bruceloza je zoonoza, ki je zelo nalezljiva za ljudi in povzroča bolezen, imenovano malteška mrzlica ali ovčja bolezen. Simptomi pri ljudeh so intermitentna ali nenakomerna povišana telesna temperatura, glavobol, slabotnost, obilno znojenje, mrzljenje, izguba telesne teže in splošne bolečine. Lahko se pojavi tudi okužba organov, vključno z jetri in vranico. Okužbi so izpostavljeni veterinarji, kmetje in delavci v klanicah, saj so v stiku z okuženimi živalmi ali abortiranimi zarodki ali placentami. Bolezen se lahko širi na ljudi tudi z uživanjem nepasteriziranega mleka okuženih živali.</p>	<p>Bolezen je običajno blaga, okužena žival pa do abortusa ne kaže veliko znakov. Pri samcih lahko pride do zatekanja testisov, občasno pa se bakterija lokalizira v sklepih in povzroča artritis. Bruceloza je pomembna, ker povzroča zmanjšano reproduktivno zmožnost zaradi abortusov, neplodnosti, neporojene placentne, mrtvorojenega ploda ali šibkih potomcev. To povzroča velike gospodarske izgube za rejce krav, ovac, koz in prašičev.</p>	<p>Sum na se lahko postavi na podlagi kliničnih znakov, kot so abortusi, potrditev pa se opravi s serološkimi preiskavami, nato pa s predpisanimi laboratorijskimi testi, da se bakterija izolira in identificira.</p>	<p>Za presejanje se lahko uporabljajo serološki testi in testiranje mleka, kot je mlečno prstanasti preizkus, ki imajo pomembno vlogo pri kampanjah za izkoreninjenje boleznih. Izvaja se tudi testiranje posameznih živali, tako zaradi trgovine kot tudi zaradi obvladovanja boleznih.</p>

Bruceloza

Priloga I

Kaj je?	Kako se širi?	Kakšno je tveganje za javno zdravje?	Kakšni so klinični znaki?	Kako se diagnosticira?	Kako je bolezen mogoče preprečiti ali obvladovati?
<p>Bolezen modrikastega jezika je nenalezljiva virusna bolezen, ki prizadene domače in prostoživeče prežvekovalce (predvsem ovce, pa tudi govedo, koze, bivole, antilope, jelenjad in srnjad, lose in kamele) in se prenaša s piki insektov, zlasti pikajoče mušice vrste <i>Culicoides</i>. Virus, ki povzroča bolezen modrikastega jezika, spada v družino <i>Reoviridae</i>. Opredeljenih je bilo štiriindvajset (24) različnih serotipov virusa, zmoglost povzročitve boleznih pa se med različnimi sevi zelo razlikuje. Pri ovcah, ki so zelo dovzetne za to bolezen, lahko znaša stopnja poginja tudi 100 %.</p>	<p>Insekti so kot vektorji ključni za prenos virusa boleznih modrikastega jezika med živalmi. Vektorji se okužijo z virusom boleznih modrikastega jezika po zaužitju krvi okuženih živali. Brez vektorjev se bolezen med živalmi ne prenaša.</p>	<p>Bolezen modrikastega jezika ne pomeni tveganja za javno zdravje.</p>	<p>Pri okuženih ovcah so klinični znaki različni in vključujejo povišano telesno temperaturo, krvavitve in ulceracije ustnih in nosnih tkiv, hudo diarejo, bruhanje, pljučnico, modri jezik kot posledico cianoze (redko), breje ovce lahko abortirajo.</p>	<p>Sum na bolezen modrikastega jezika se lahko postavi na podlagi značilnih kliničnih znakov, prevalenci insektov, ki so potrebni kot vektorji boleznih, zlasti na območjih, kjer je bolezen endemična. Za potrditev diagnoze je potrebno laboratorijsko testiranje.</p>	<p>Na endemičnih območjih se v okviru programov spremljanja s kontrolnimi živalmi aktivno vzorčijo živali v kontrolnih čredah, da se nadzoruje prisotnost virusa. Cepljenje se uporablja kot najbolj uspešen in praktičen ukrep za kar največje zmanjšanje izgub zaradi boleznih in za morebitno prekinitev cikla med okuženo živaljo in vektorjem. Ključno je, da se uporabi cepivo, ustvarjeno za zaščito pred specifičnim sevom (ali sevi) zadevnega virusa na določenem področju.</p>
<p>Goveja tuberkuloza je kronična bolezen živali, ki jo povzroča bakterija <i>Mycobacterium bovis</i> (<i>M. bovis</i>), ki je zelo sorodna bakterijam, ki povzročajo človeško in aviarno tuberkulozo. Bolezen lahko prizadene skoraj vse sesalce, povzročča pa splošno bolezensko stanje, kašelj in na koncu smrt.</p>	<p>Bolezen je nalezljiva, prenaša pa se s stikom z okuženo domačo ali prostoživečo živaljo. Običajna pot okužbe je z vdihavanjem okuženih kapljic, ki se izločijo iz pljuč s kašljem. Teleta in ljudje se lahko okužijo tudi z zaužitjem surovega mleka okuženih krav.</p>	<p>Ljudje se lahko okužijo tako s pitjem surovega mleka okuženega goveda kot z vdihavanjem okuženih kapljic. V nekaterih državah se ocenjuje, da do deset odstotkov tuberkuloze pri ljudeh povzroči goveja tuberkuloza.</p>	<p>Goveja tuberkuloza ima navadno podaljšan potek, simptomi pa se pojavijo po več mesecih ali letih. Običajni klinični znaki zajemajo: slabotnost, izgubo teka, izgubo teže, nihajočo telesno temperaturo, občasen krčovit kašelj, diarejo, velike izstopajoče limfne vozle.</p>	<p>Standardna metoda za odkrivanje goveje tuberkuloze je tuberkulinski test, pri katerem se v kožo vbrizga majhna količina antigena, nato pa se izmeri imunski odziv. Končna diagnoza se postavi z gojenjem bakterij v laboratoriju, kar traja vsaj osem tednov.</p>	<p>Standardni ukrep za obvladovanje goveje tuberkuloze je testiranje in zakol. Programi za izkoreninjenje boleznih, ki zajemajo pregled mesa post mortem, intenzivni nadzor z obiski na kmetijah, sistematično individualno testiranje goveda in odstranitev okuženih živali in živali, ki so bile z njimi v stiku, ter kontrole premikov so zelo uspešni pri zmanjševanju ali izkoreninjenju boleznih. Pasterizacija mleka okuženih živali do temperature, ki je dovolj visoka za uničenje bakterij, preprečuje širjenje boleznih pri ljudeh.</p>

Bolezen modrikastega jezika

Goveja tuberkuloza

Priloga I

Kaj je?	Kako se širi?	Kakšno je tveganje za javno zdravje?	Kakšni so klinični znaki?	Kako se diagnosticira?	Kako je bolezen mogoče preprečiti ali obvladovati?
<p>Bovina spongiformna encefalopatija je progresivna, smrtonosna bolezen živčnega sistema goveda. Bolezen ima dolgo inkubacijsko dobo štirih do petih let, trenutno pa zanjo ni nobenega zdravljenja ali cepiva. Bovina spongiformna encefalopatija spada v skupino boleznih, ki se imenujejo transmisivne spongiformne encefalopatije (TSE). Druge TSE so praskavec pri ovcah, bolezen kroničnega hiranja (CWD) pri jelenjadi in srnjadi ter losih in Creutzfeldt-Jakobova bolezen pri ljudeh. Tako kot za druge TSE je tudi za BSE značilna prisotnost nenormalnega nalezljivega proteina, imenovanega prion, v živčnem tkivu. Sledi gobasta degeneracija možganov, ki povzroči resne in smrtonosne nevrološke znake in simptome.</p>	<p>Po mnenju znanstvenikov se bolezen med govedom širi zaradi krmiljenja goveda s topljenimi snovmi iz okuženega goveda ali ovac. Prion je odporen na komercialne postopke inaktivacije, na primer z vročino, kar pomeni, da je možno, da se pri topljenju ne uniči popolnoma.</p>	<p>Možno je, da Creutzfeldt-Jakobovo bolezen pri ljudeh povzročajo uživanje proizvodov iz govejega mesa, ki je bilo kontaminirano z okuženim živčnim tkivom, ali medicinski pripomočki, izdelani iz okuženih živalskih tkiv. Mleko in mlečni proizvodi se štejejo kot varni.</p>	<p>Ker med okužbo živali s prionom in pojavom kliničnih znakov v povprečju običajno mine štiri do pet let, se klinični znaki BSE pojavljajo pri odraslih živalih. Simptomi lahko trajajo od dva do šest mesecev, nato žival pogine.</p>	<p>Sum na BSE se lahko postavi na podlagi kliničnih znakov. Diagnoza se lahko potrdi le z mikroskopskim pregledom možganskega tkiva.</p>	<p>Usmerjeni nadzor pojavov klinične nevrološke bolezni, preglednost pri poročanju o ugotovljenih primerih BSE, zaščitni ukrepi pri uvozu živih prežvekovalcev in njihovih izdelkov v skladu s kodeksom za kopenske živali organizacije OIE, odstranitev snovi s specifičnim tveganjem (možgani, hrbtenica) med zakolom in predelavo trupel, prepoved snovi s specifičnim tveganjem v krmi za živali, s čimer se odstranijo potencialno kontaminirane snovi iz prehranske verige, humano uničenje vseh živali, pri katerih obstaja sum okužbe, in dovzetnih živali, izpostavljenih kontaminirani krmi, primerna odstranitev trupel in vseh živalskih proizvodov, identifikacija živine za uspešen nadzor in sledenje živine, pri kateri obstaja sum okužbe.</p>

Bovina spongiformna encefalopatija (BSE)

Priloga I

Kaj je?	Kako se širi?	Kakšno je tveganje za javno zdravje?	Kakšni so klinični znaki?	Kako se diagnosticira?	Kako je bolezen mogoče preprečiti ali obvladovati?
<p>Klasična prašičja kuga, znana tudi kot svinjska kolera, je nalezljiva virusna bolezen domačih in divjih prašičev. Povzročajo virus roda Pestivirus družine Flaviviridae, ki je tesno povezan z virusi, ki povzročajo bovino virusno diarejo pri govedu in bordersko bolezen pri ovcah. Obstaja samo en serotip virusa klasične prašičje kuge.</p>	<p>Najpogostejši način prenosa je z neposrednim stikom med zdravimi prašiči in prašiči, okuženimi z virusom klasične prašičje kuge. Virus se širi s slino, nosnimi izločki, urinom in blatom. Bolezen se lahko širi s stikom s kontaktiranimi vozili, ogradami, krmo ali oblačili. Živali, ki so kronični prenašalci boleznine (nenehno okuženi), včasih ne kažejo kliničnih znakov boleznine, vendar lahko virus širijo z blatom. Potomci okuženih svinj se lahko okužijo v materici, virus pa lahko širijo več mesecev. Dokazano je, da je lahko v nekaterih delih Evrope pri epidemiologiji boleznine vpletena populacija divjih prašičev.</p>	<p>Virus ne prizadene ljudi. Prašiči so edina vrsta, za katero je znano, da je dovzetna za bolezen.</p>	<p>Akutna oblika boleznine vseh starostnih skupinah bolnih živali povzroča povišano telesno temperaturo, luščenje kože pri obolenih živalih, izgubo teka, otopenost, slabotnost, konjuktivitis, zaprtost in nato diarejo ter nepravnoteženo hojo. Nekaj dni po začetku kliničnih znakov lahko ušesa, trebuh in notranjost stegen porjijo. Živali z akutno obliko boleznine poginejo v enem do dveh tednih. Hudi primeri boleznine se pojavijo zelo podobno kot pri afriški prašičji kugi.</p>	<p>Ker klinični znaki niso značilni izključno za klasično prašičjo kugo in so lahko zelo različni, so potrebni laboratorijski testi, da se ugotovi prisotnost protiteles ali samega virusa.</p>	<p>Bolezen se ne zdravi. Na območjih, kjer je bolezen endemična, se lahko njeno širjenje prepreči s cepljenjem. Ko je bolezen obvladana, se preneha s cepljenjem in nadaljuje z nadzorom. Na območjih brez boleznine se izvaja politika pokončanja in uničenja, ki zajema zgodnje odkrivanje, nadzor premikov, ustrezno odstranjevanje trupel ter čiščenje in razkuževanje. S to politiko je bila klasična prašičja kuga odpravljena iz Severne Amerike in večine zahodne Evrope.</p>

Klasična prašičja kuga

Priloga I

Kaj je?	Kako se širi?	Kakšno je tveganje za javno zdravje?	Kakšni so klinični znaki?	Kako se diagnosticira?	Kako je bolezen mogoče preprečiti ali obvladovati?
<p>Steklina je virusna bolezen, ki prizadene centralni živčni sistem toplokrvnih živali, tudi človeka. Bolezen ima dolgo inkubacijsko dobo (šest mesecev) in simptomi se lahko pojavijo več tednov po okužbi. Ko pa se simptomi pojavijo, steklina pri živalih zmeraj povzroči smrt.</p>	<p>Steklina se prenaša s slino okužene živali. Okužba poteka predvsem preko ugrizne rane ali z okuženo slino, ki prodre v odprto prasko ali rano ali sluznico, na primer v ustih, nosni votlini ali očeh. Dokumentirana je bila tudi okužba z vdihavanjem, na primer v gosto naseljenem okolju jamez netopirji. Virus običajno ostane nekaj časa na mestu vstopa, nato pa potuje prek živcev do možganov. V možganih se virus hitro razmnožuje, zato se pojavijo klinični znaki. Virus se potem preseli iz možganov prek živcev na sliške žleze. Obdobje pred pojavom kliničnih znakov pri okuženi živali je lahko različno dolgo in je odvisno od seva virusa in vstopne točke. Zato se je pomembno zavedati, da se bolezen lahko prenese s slino okužene živali na druge živali in ljudi, preden se pri okuženi živali pojavijo klinični znaki bolezni.</p>	<p>Steklina se šteje za eno najpomembnejših zoonotskih boleznih na svetu (bolezen, ki prizadene predvsem živali, vendar lahko povzroči bolezen tudi pri ljudeh). Vsak stik z domačo ali prostoživečo živaljo, pri katerem pride do ugriza, je treba raziskati. Stekle prostoživeče živali izgubijo svoj naravni strah pred človekom, kar povečuje tveganje pri srečanju s tako živaljo. Zaradi kliničnih znakov pri živalih, kot so čezmerno slinjenje, dušenje ali davljenje, lahko ljudje nezavedno tvegajo okužbo, ko preverjajo notranjost ustne votline psov ali živine, da bi našli tujek, ali živali poskušajo dati zdravilo z golimi rokami. Pomembno je, da se vsaka ugrizna rana ali izpostavljenost na površino tako spere z milom in vodo, o dogodku pa obvesti zdravnik ali služba nujne medicinske pomoči v bolnišnici.</p>	<p>Klinični znaki stekline pri živalih se razlikujejo glede na to, koliko je virus prizadel možgane. Tipični znaki so nenadne spremembe vedenja in postopna paraliza, ki privede do smrti. V nekaterih primerih pa lahko žival pogine zelo hitro, ne da bi prej kazala bistvene klinične znake. Zgodnji znaki pri ljudeh zajemajo povišano telesno temperaturo ali glavobol. Ko bolezen napreduje, lahko simptomi vključujejo zmedenost, depresijo, zaspanost, razdražljivost ali paralizno obraba, grla in vratu. Smrt je v glavnem posledica postopne paralize.</p>	<p>Sum na bolezen se lahko postavi na podlagi kliničnih znakov, za potrditev diagnoze pa so potrebni laboratorijski testi. Vzorce, odvzete pri poginulih živalih, je treba poslati v diagnostično pristojnemu laboratoriju.</p>	<p>V državah, kjer je bolezen endemična, se izvajajo ukrepi za obravnavanje in zmanjševanje tveganja okužbe pri dovzetni populaciji (prostoživeče, potepuške in domače živali), s katerimi se ustvarja tamponska cona med živalskim izvorom bolezni in ljudmi: programi cepljenja za domače živali, programi obvladovanja stekline pri prostoživečih živalih, vključno s cepljenjem (ujetje/cepljenje/zpusstitev ali aplikacija oralnih cepiv).</p>

Steklina

Priloga I

Kaj je?	Kako se širi?	Kakšno je tveganje za javno zdravje?	Kakšni so klinični znaki?	Kako se diagnosticira?	Kako je bolezen mogoče preprečiti ali obvladovati?
<p>Salmonela je bakterija, ki lahko pri ljudeh povzroči bolezen, imenovano salmoneloza. Salmonela se pogosto nahaja v črevesju zdravih ptic in sesalcev. V živilih je najpogostejše prisotna v jajcih in surovem mesu prašičev, puranov in piščancev.</p> <p>Salmonela</p>	<p>Na ljudi se lahko razširi s kontaminirano hrano. Varno ravnanje s surovim mesom in drugimi surovimi živalskimi sestavinami, temeljito kuhanje in dobra higiena v kuhinji lahko preprečijo ali zmanjšajo tveganje, ki ga pomenijo kontaminirana živila.</p>	<p>Salmoneloza je zoonoza: bolezen ali okužba, ki se prenaša neposredno ali posredno med živalmi in ljudmi. Če okuži krvni obtok, je lahko smrtno nevarna.</p>	<p>Običajni simptomi salmoneloze pri ljudeh vključujejo povišano telesno temperaturo, diarejo in trebušne krče. Simptomi salmonele pri perutnini so med drugim nasišeno perje, žejna, odpor do premikanja in rumena diareja.</p>	<p>Sum na bolezen pri perutnini lahko se lahko postavi na podlagi kliničnih znakov, za potrditve diagnoze pa so potrebni laboratorijski testi.</p>	<p>Usklajen pristop vseh akterjev EU v zvezi z zoonotskimi boleznimi je pripomogel k zmanjšanju primerov salmoneloze pri ljudeh v EU za skoraj polovico v petih letih (2004–2009). EU je leta 2003 uvedla obširen program obvladovanja v zvezi zoonozami, pri katerem je salmonela prednostno obravnavana. Okrepljeni programi obvladovanja salmonele pri perutnini so se izvajali v vseh državah članicah EU. Zastavljeni so bili cilji glede zmanjšanja salmonele v jatah perutnine (na primer pri kokoših nesnicah, brojlerjih, puranih) in pri prašičih. Uvedene so bile tudi omejitve v zvezi s trgovino s proizvodi iz okuženih jat.</p>

Vir: OIE in EFSA.

Glavne odgovornosti

01

Komisija (GD za zdravje in varnost hrane) je odgovorna za usklajevanje, ocenjevanje in odobritev osnutkov nacionalnih programov držav članic in za zagotavljanje finančne podpore zanje v okviru neposrednega upravljanja. Direktor, odgovoren za veterinarske ukrepe, je direktorat G – Veterinarske in mednarodne zadeve.

02

Projektna skupina, ki deluje od leta 2000, državam članicam zagotavlja strokovna navodila v zvezi izkoreninjenjem. Sestavljajo jo predstavniki držav članic in Komisije, vključuje pa podskupine za glavne bolezni živali. Projektna skupina in njene podskupine omogočajo izmenjavo najboljših praks med strokovnjaki držav članic in Komisijo. Po sestankih podskupin projektna skupina izda posebna priporočila za izboljšanje programov držav članic. Projektna skupina se enkrat letno sestane na plenarnem zasedanju.

03

GD za zdravje in varnost hrane upravlja sistem prijavljanja bolezni živali (ADNS) in usklajuje nujne ukrepe v primeru izbruha nalezljive bolezni živali. Poleg tega upravlja sistem TRACES za obveščanje, certifikacijo in spremljanje uvoza, izvoza in čezmejne trgovine z živalmi in nekaterimi živalskimi izdelki znotraj EU.

04

ADNS je elektronski sistem za prijavljanje bolezni, ki je zasnovan za evidentiranje in dokumentiranje razvoja razmer v zvezi s pomembnimi nalezljivimi boleznimi živali. Njegov cilj je zagotoviti takojšnje obveščanje o opozorilnih sporočilih ter podrobne informacije o izbruhih bolezni živali v državah članicah in drugih državah, ki so povezane v sistem. Podatki se vnašajo na ravni držav. Komisija te podatke povezuje, informacije o primarnih in sekundarnih izbruhih pa dnevno posreduje veterinarskim organom držav članic. Tako lahko slednji ocenijo tveganja in sprejmejo ustrezne ukrepe.

05

Urad za prehrano in veterinarstvo je direktorat F Generalnega direktorata za zdravje in varnost hrane. Njegova glavna naloga je preveriti, da so izpolnjene zahteve zakonodaje Skupnosti o varnosti in kakovosti živil, veterinarskih in fitosanitarnih proizvodov. Urad opravlja revizije v 28 državah članicah in tretjih državah, ki izvažajo ali želijo izvažati v EU. Sestavljajo ga strokovnjaki s področja veterine, kontrole/revizijske naloge, ki jih izvaja, pa so sestavni del letnega programa dela, ki se pripravi na podlagi analize tveganja. Med delo urada spadajo ocene sistemov in preizkušanje podatkov. Vsaki reviziji sledi poročilo s sklepi in priporočili. Revidiranci so pozvani, naj predložijo akcijski načrt, v katerem so obravnavane vse ugotovitve glede pomanjkljivosti. Izvajanje tega načrta se ocenjuje in spremlja. Urad objavi svoja revizijska poročila in povzetek letnega poročila na spletni strani GD za zdravje in varnost hrane.

06

Na ravni držav članic upravljajo in izvajajo programe njihovi ustrezni nacionalni organi. V primeru zveznih ali decentraliziranih držav se lahko izvajanje prenese na lokalno raven (npr. v Združenem kraljestvu je odgovornost na ravni okrajev, v Nemčiji pa so za programe pristojne zvezne dežele). Vsaka država članica Komisiji predloži eno samo vlogo za povračilo in končno poročilo.

07

Države članice so odgovorne za upravljanje svojih programov, Komisija pa se o sprejetih ukrepih uradno obvesti z letnim poročilom in zahtevkom za povračilo stroškov.

08

Stalni odbor za rastline, živali, hrano in krmo (odbor PAFF) sestavljajo predstavniki vlad EU. Mandat odbora obsega splošno tveganje za zdravje živali in celotno verigo preskrbe s hrano od vil do vilic. Predseduje mu predstavnik Komisije. Komisija se lahko z ustreznim odborom posvetuje o ukrepih, ki jih namerava sprejeti. Odbor lahko nato pripravi mnenje o delu Komisije.

09

Naloga Evropske agencije za varnost hrane EFSA je ocenjevati tveganja v zvezi z varnostjo hrane ter o njih obveščati Komisijo. Agencija ni odgovorna za obvladovanje tveganj. Tesno sodeluje z nacionalnimi organi in zagotavlja znanstvene nasvete o zadevah v zvezi z varnostjo hrane. Ti so pomemben vir informacij o tveganjih in bistveni element pri oblikovanju pristopa Komisije k obvladovanju tveganja. Agencija se na področju bolezni živali večinoma ukvarja z znanstvenimi študijami o izkoreninjenju bolezni. Nanjo se je mogoče obrniti v primeru nujnih ukrepov med resnim izbruhom.

10

Druge organizacije, zlasti Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni ECDC, Svetovna organizacija za zdravje živali OIE in Komisija za Codex Alimentarius CAC, ki sta jo ustanovili Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (FAO) in Svetovna zdravstvena organizacija (WHO), podajajo ocene o vprašanjih, povezanih z zdravjem ljudi in živali.

Povzetek

VII

Komisija opozarja na številne dokaze o splošni stroškovni učinkovitosti veterinarskih programov, na primer preprečevanje okužbe ljudi in v nekaterih primerih reševanje življenj. Zaradi posebne narave programov ni niti na mednarodni ravni na voljo nobenih modelov za analizo njihove stroškovne učinkovitosti.

Komisija se strinja, da čezmerna nadomestila s strani državi članic lahko omejijo spodbudo za izvajanje učinkovitih ukrepov za biološko zaščito. Vendar Komisija meni, da ne obstajajo dokazi, da je dejansko pogosto prišlo do takšnih primerov.

Komisija želi v zvezi z znižanjem plačil, ki ga je uvedla, pojasniti, da spada izključno v pristojnost države članice, da v skladu z nacionalnimi pravili prispeva za denarne kazni, ki jih je naložila Komisija.

VIII

Komisija še naprej razvija obstoječa orodja informacijske tehnologije, da bi bolje podprla programe držav članic.

IX

Komisija je za vsako bolezen prilagodila poseben pristop. Prostoživeče živali so vključene, ko je to utemeljeno z epidemijo, kot npr. pri aviarni influenci, klasični prašičji kugi, afriški prašičji kugi in steklini. Komisija se strinja, da je treba goveji tuberkulozi nameniti večjo pozornost z usmerjenimi ukrepi za prostoživeče živali in ob upoštevanju okolja (npr. populacija jazbecov pomeni problem v Združenem kraljestvu, ne pa v celinski Evropi); druge vrste bi bilo morda treba upoštevati v drugih državah članicah, na primer jelenjad.

X (a)

Komisija sprejema to priporočilo.

X (b)

Komisija sprejema to priporočilo.

X (c)

Komisija se strinja, da bo zagotovila, da države članice, kadar je to primerno, v veterinarske programe sistematično vključijo vidik prostoživečih živali.

X (d)

Komisija sprejema to priporočilo.

Uvod

05

Veterinarski programi EU se od leta 2007 upoštevajo kot eden od mogočih instrumentov politike, ki ga je treba uporabljati v okviru celovite strategije EU za zdravstveno varstvo živali.

09

Izkoreninjenje nekaterih bolezni živali je lahko dolgotrajen postopek zaradi posebnosti bolezni. Vendar sta bili goveja tuberkuloza in goveja bruceloza odpravljeni v večini držav članic. V tistih državah članicah, kjer je bolezen še vedno prisotna, so je številne regije že uradno proste. Težave z izkoreninjenjem nekaterih živalskih bolezni pomenijo ponavljajoče se odhodke iz proračuna EU za veterinarske programe.

Revizijska opažanja

27

Veterinarski programi EU se od leta 2007 upoštevajo kot eden od mogočih instrumentov politike, ki ga je treba uporabljati v okviru celovite strategije EU za zdravstveno varstvo živali.

41

Komisija poudarja, da modeli za analizo stroškovne učinkovitosti sprejetih ukrepov še niso bili razviti niti na mednarodni ravni. Komisija sočasno opozarja na veliko število dokazov o splošni stroškovni učinkovitosti veterinarskih programov, na primer preprečevanje okužbe ljudi, in v nekaterih primerih reševanje življenj.

Okvir 4 – Ne zadostno nadzorovani ukrepi ali visoki stroški

1. Prvi enotni nacionalni javni razpis, ki so ga na zahtevo Komisije objavili poljski organi za leto 2015, je pokazal želeni učinek: povprečne cene cepiva so se zmanjšale za polovico.
2. V Romuniji je težava na primer v tem, da je Komisija odkrila kršitev in se je takoj odzvala s tem, da je zavrnila vračilo stroškov programa. Komisija je od Romunije zahtevala, da sprejme številne popravne ukrepe. Urad za prehrano in veterinarstvo (GD SANCO) je opravil revizijo programa za steklino iz leta 2014 v Romuniji, da bi preveril, ali so romunski organi sprejeli ustrezne ukrepe. Od takrat Romunija izvaja korektivne ukrepe, kot jih je zahtevala Komisija.

44

Komisija se strinja, da „ne obstaja nobena zahteva, da bi morale države članice znesek nadomestila oblikovati na podlagi lestvic Skupnosti za razvrščanje trupel.“ To je posledica dejstva, da se tabela nanaša le na živali za meso, ki so namenjene za komercialni zakol. Živali, zaklane v okviru veterinarskih programov, so pogosto plemenske živali ali živali, ki so premlade za komercialni zakol. Tako se pogosto dogaja, da se ni mogoče sklicevati na nobeno lestvico.

Komisija poudarja, da se kmetje soočajo s številnimi posledicami, če ne uporabljajo ustreznih ukrepov za biološko zaščito. V primeru izbruha mora kmet nositi stroške, za katere ne prejme plačila, npr. gospodarske posledice zaradi omejitve gibanja živali, zmanjšanja staleža prireje živine, izgube poslovnega ugleda, dodatnih stroškov za obnovo staleža, čiščenje in razkuževanje. Ti stroški lahko izničijo morebitno prekomerno nadomestilo.

45

Komisija opozarja na težave pri primerjanju tržnih cen z vrednostjo nadomestil (glej odgovor Komisije na odstavek 44). V Italiji so stopnje nadomestila v primeru bolezni podrobneje urejene z zakonom¹.

Poleg tega se statistični podatki kmetijskih trgov, ki jih je navedlo Sodišče, ne nanašajo na tržne cene za zdrave žive živali, ampak na tržne cene za ovčje meso.

Finančne revizije, ki jih je Komisija opravila pri veterinarskih programih v Italiji, so pokazale, da so bile stopnje nadomestila v skladu z upravičeno vrednostjo.

46

Urad za prehrano in veterinarstvo je opravil revizijo programa za izkoreninjenje tuberkuloze v Združenem kraljestvu² in ugotovil, da odredba za tuberkulozo v Walesu vključuje ukrepe za povezavo nadomestila z najboljšimi kmetijskimi praksami, vključno z ustreznimi ukrepi za biološko zaščito.

47

Komisija meni, da je ob upoštevanju ugotovljenih pomanjkljivosti v nacionalnem programu uporabila ustrezne korektivne ukrepe. Ali bo država članica prispevala za finančne kazni, ki jih je naložila Komisija, spada izključno v pristojnost države članice.

51

Komisija se strinja in namerava skupaj z državami članicami pregledati, kateri dodatni kazalniki bi lahko bili koristni za ocenjevanje tehničnega izvajanja programov. Kar pa zadeva stroškovno učinkovitost, bo Komisija skupaj z državami članicami preučila možnost za opredelitev primernih kazalnikov v zvezi s stroškovno učinkovitostjo, ki so specifični za veterinarske programe.

55

Komisija opozarja na svoje finančne revizije veterinarskih programov v Italiji, s čimer je ugotovila, da je nadomestilo, ki ga je Italija plačala, upravičeno, ter da je Italija upoštevala priporočilo o nadomestilih (glej tudi odgovore Komisije na odstavka 44 in 45). Nobenih dokazov ni, da je obstajala povezava med nadomestilom in zamudami pri izkoreninjenju bolezni v Italiji.

57

Komisija je pripravila strategijo za nadzor, spremljanje in obvladovanje, prilagojeno vsaki bolezni. Prostoživeče živali so vključene, ko je to utemeljeno z epidemijo, kot npr. pri aviarni influenci, klasični prašičji kugi, afriški prašičji kugi in steklini. Komisija se strinja, da je treba večjo pozornost nameniti goveji tuberkulozi z usmerjenimi ukrepi za prostoživeče živali in ob upoštevanju okolja (npr. populacija jazbecev je problematična v Združenem kraljestvu, ne pa v celinski Evropi); druge vrste, na primer jelenjad, bi bilo treba upoštevati v drugih državah članicah.

¹ Napotitev: „art.6 della legge 28 maggio 1981, n. 296 e“ (zadnja sprememba odloka z dne 11. avgusta 2015).

² Revizijsko poročilo DG SANTE, FVO „United Kingdom 2011–6057“ http://ec.europa.eu/food/fvo/audit_reports/index.cfm.

Skupni odgovor Komisije na odstavka 59 in 60

Komisija poudarja, da so bile banke cepiv/antigenov že uvedene za dve bolezni, in sicer slinavko in parkljevko ter klasično prašičjo kugo. To je bilo storjeno – za bolezni, za katere se to zdi potrebno – na podlagi analize tveganja, s katero je bilo nakazano, kateri sevi se bodo najverjetneje pojavili v Evropi.

Zaključki in priporočila

66

Čeprav ni niti na mednarodni ravni na voljo nobenih modelov za analizo stroškovne učinkovitosti programov, Komisija opozarja na veliko število prepričljivih dognanj o splošni stroškovni učinkovitosti veterinarskih programov, na primer preprečevanje okužb ljudi in v nekaterih primerih reševanje življenj.

67

Komisija se strinja, da lahko čezmerna nadomestila s strani državi članic odvrnejo od izvajanja učinkovitih ukrepov za biološko zaščito. Vendar Komisija meni, da ni prepričljivih podatkov, da je dejansko pogosto prihajalo do takšnih primerov. Komisija meni, da je ob upoštevanju ugotovljenih pomanjkljivosti v nacionalnih programih uporabila ustrezne korektivne ukrepe. Ali bo država članica prispevala za finančne kazni, ki jih je naložila Komisija, spada izključno v pristojnost države članice.

69

Komisija poudarja, da so bile informacije na voljo pred zaključkom ocene Komisije, saj so tri zadevne države članice na zahtevo Komisije zagotovile manjkajoče informacije za preteklost. Glede na to, da je to zadevalo le tri države članice od 24, Komisija meni, da gre za osamljene primere.

70

Izkoreninjenje nekaterih bolezni živali je lahko dolgotrajen postopek zaradi posebnosti bolezni. Za tak primer gre običajno pri tuberkulozi in brucelozi.

71

Komisija je pripravila strategijo za nadzor, spremljanje in obvladovanje, prilagojeno vsaki bolezni. Prostoživeče živali so vključene, ko je to utemeljeno z epidemijo, kot npr. pri aviarni influenci, klasični prašičji kugi, afriški prašičji kugi in steklini. Komisija se strinja, da je treba večjo pozornost nameniti goveji tuberkulozi z usmerjenimi ukrepi za prostoživeče živali in ob upoštevanju okolja (npr. populacija jazbecov je problematična v Združenem kraljestvu, ne pa v celinski Evropi); druge vrste so morda pomembne v drugih državah članicah, na primer jelenjad.

72

Komisija poudarja, da so bile banke cepiv/antigenov že uvedene za dve bolezni, in sicer slinavko in parkljevko ter klasično prašičjo kugo. To je bilo storjeno – za bolezni, za katere se to zdi potrebno – na podlagi analize tveganja, s katero je bilo nakazano, kateri sevi se bodo najverjetneje pojavili v Evropi.

Priporočila

- (a) Komisija sprejema to priporočilo.
- (b) Komisija sprejema to priporočilo.
- (c) Komisija se strinja, da bo zagotovila, da države članice, kadar je to primerno, v veterinarske programe sistematično vključijo vidik prostoživečih živali.
- (d) Komisija sprejema to priporočilo.

KAKO DO PUBLIKACIJ EVROPSKE UNIJE

Brezplačne publikacije:

- en izvod:
na spletni strani EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- več kot en izvod ter plakati in zemljevidi:
pri predstavništvih Evropske unije (http://ec.europa.eu/represent_sl.htm),
pri delegacijah v državah, ki niso članice EU (http://eeas.europa.eu/delegations/index_sl.htm),
pri službi Europe Direct (http://europa.eu/eurodirect/index_sl.htm) ali
s klicem na telefonsko številko 00 800 6 7 8 9 10 11 (brezplačna številka za celotno EU) (*).

(*) Informacije so brezplačne, kakor tudi večina klicev (nekateri operaterji, telefonske govornice ali hoteli lahko klic zaračunajo).

Publikacije, ki so naprodaj:

- na spletni strani EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Bolezni živali se lahko širijo zelo hitro, povzročajo velike ekonomske stroške in pomenijo tveganje za zdravje živali in ljudi. EU ima dejavno politiko na področju zdravja živali in financira programe držav članic za izkoreninjenje, obvladovanje in spremljanje nekaterih bolezni živali. Sodišče je preučilo te programe in zaključilo, da so pristop Komisije in programi držav članic v splošnem dobri. Zabeleženih je bilo kar nekaj uspehov, vendar je izkoreninjenje zelo zapleteno in lahko traja več let. Kljub temu pa še obstajajo možnosti za izboljšave. Sodišče je na Komisijo naslovilo priporočila glede izmenjave epidemioloških informacij med državami članicami, glede kazalnikov, ki se uporabljajo pri dejavnostih veterinarskega nadzora in stroškovni učinkovitosti, ter glede obravnavanja prostoživečih živali in rapoložljivosti cepiv.

EVROPSKO
RAČUNSKO
SODIŠČE

Urad za publikacije